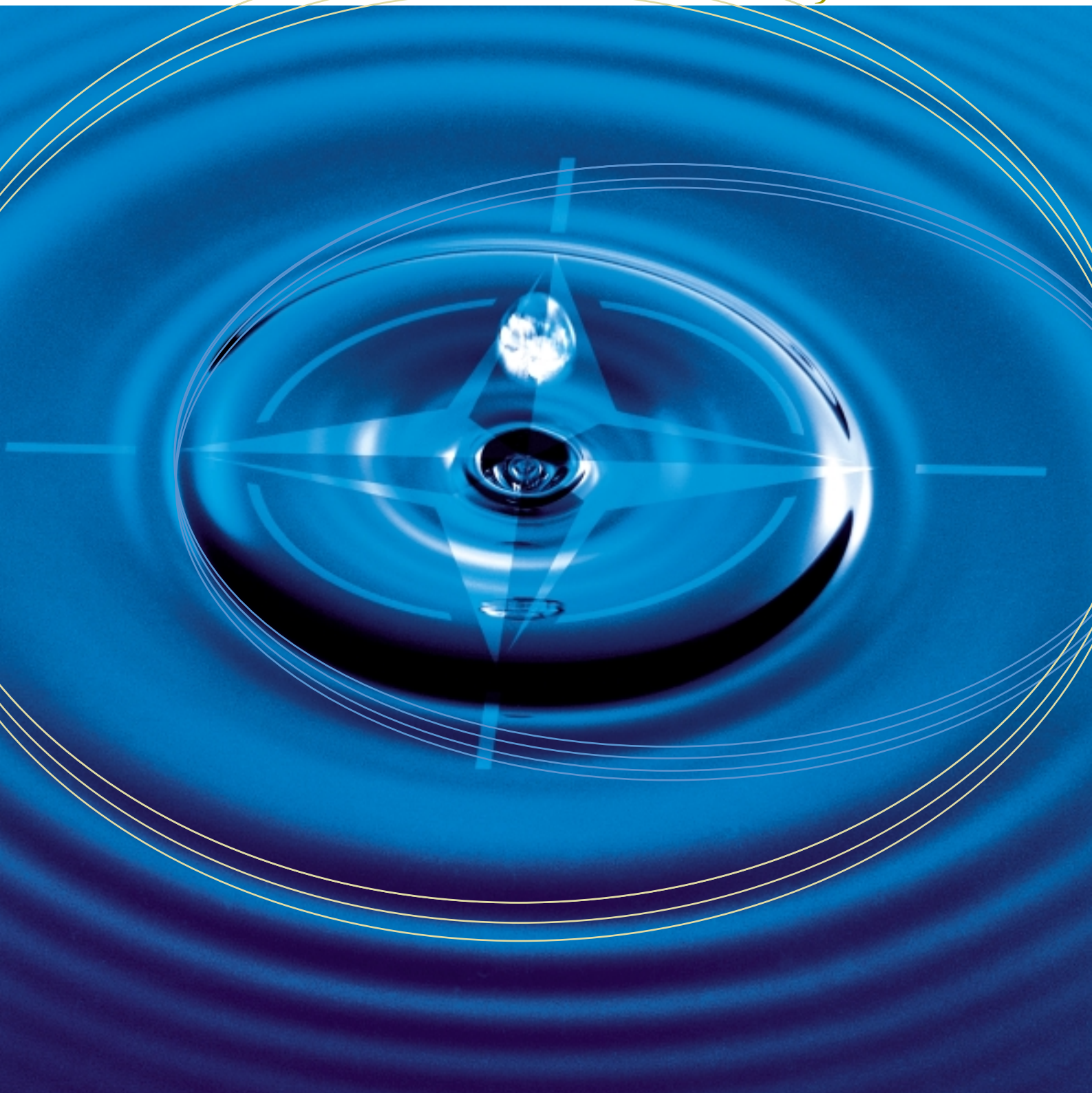

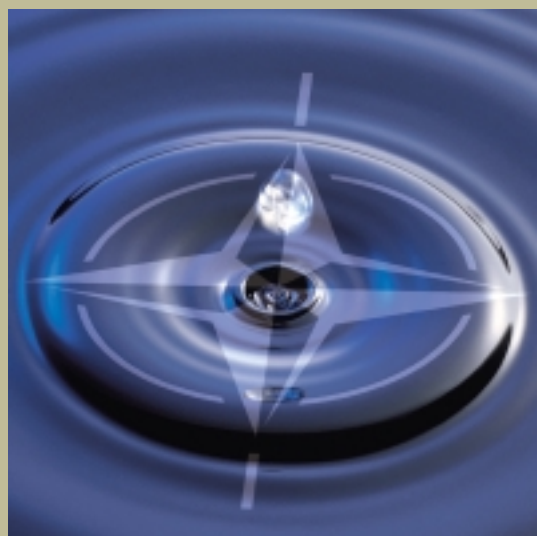

NATO
+
OTAN

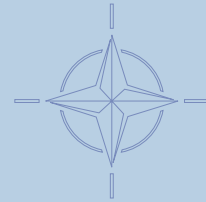
NATO PĒC PĀRMAINĀM

NATO PĒC PĀRMAINĀM

Piezīme: Šinī publikācijā atsauces uz Bijušo Dienvidslāvijas Republiku Maķedoniju ir atzīmētas ar (*), kas paskaidro, ka Turcija atzīst Maķedonijas Republiku ar tās konsitucionālo nosaukumu.

Satura rādītājs

1	Alianses mērķis un drošības pamatuzdevumi	2
2	Transatlantiskās partnerattiecības	6
3	Aizsardzības spēju stiprināšana	9
4	NATO spēku mainīgā loma	12
5	Drošības veidošana un partnerattiecības	16
6	Alianses paplašināšanās	20
7	Jaunu attiecību veidošana ar Krieviju	22
8	NATO partnerattiecības ar Ukrainu	26
9	Alianses dialogs ar Vidusjūras valstīm	28
10	Miera uzturēšana un krīzes situāciju noregulēšana	30
11	NATO loma civilajās ārkārtas situācijās	34
12	Sadarbība zinātnes un vides aizsardzības jomās	37
13	Kā darbojas NATO	40
14	Izmaiņas un procesa nepārtrauktība	44

Ziemeļatlantijas Alianses pamatuzdevums ir nodrošināt brīvību un drošību visās tās dalībvalstīs Eiropā un Ziemeļamerikā saskaņā ar Apvienoto Nāciju Statūtu principiem. Atkarībā no izaicinājuma veida tās dalībvalstu drošībai Alianse var izmantot gan savu politisko ietekmi, gan militārās spējas, lai sasniegtu šo mērķi. Līdz ar izmaiņām drošības vidē ir mainījies arī veids, kādā Alianse reaģē uz izaicinājumiem tās drošībai. Tā turpina saglabāt stabilitāti Eiroatlantiskajā telpā, taču vienlaicīgi pielāgojas un mainās, lai spētu cīnīties ar jaunajiem draudiem, piemēram, terorismu un citiem drošības izaicinājumiem ārpus Alianses tradicionālās atbildības.

Ziemeļatlantijas Līguma Organizācija (NATO) ir viens no pamatelementiem tās dalībvalstu drošības politikas mērķu īstenošanā. Tā ir starpvaldību organizācija, kurā dalībvalstis saglabā savu suverenitāti un neatkarību. NATO kalpo kā forums, kurā dalībvalstis kopīgi apspriežas un pieņem ar to drošību saistītus lēmumus. NATO struktūras veicina pastāvīgu konsultāciju procesu, koordināciju un sadarbību dalībvalstu starpā par drošības politiskajiem, militārajiem, ekonomiskajiem un citiem aspektiem. Tā paredz arī sadarbību nemilitārajās sfērās, piemēram, zinātnē, informācijās apmaiņā, vides un dabas katastrofu izraisīto seku likvidēšanā.

Pēc piecām paplašināšanās kārtām divpadsmit NATO dibinātājām valstīm - ASV, Beļģijai, Dānijai, Francijai, Islandei, Itālijai, Lielbritānijai, Luksemburgai, Kanādai, Nīderlandei, Norvēģijai un Portugālei - 1952. gadā pievienojās Grieķija un Turcija, 1955. gadā - Vācija, 1982. gadā - Spānija, 1999. gadā - Čehija, Polija un Ungārija. Pēdējā paplašināšanās kārtā 2004. gadā Aliansei pievienojās arī Bulgārija, Igaunija, Latvija, Lietuva, Rumānija, Slovākija un Slovēnija.

Kolektīvā aizsardzība

Alianses pamatprincips nosaka, ka tās kopējā drošība ir atkarīga no katras dalībvalsts individuālās drošības. Ja vienas dalībvalsts drošība ir apdraudēta, tad apdraudēta ir visa Alianse. Parakstot Vašingtonas līgumu, NATO dibināšanas Hartu, visas dalībvalstis apņēmas ievērot šo principu attiecībā uz citām dalībvalstīm, dalot savā starpā kā kolektīvās aizsardzības priekšrocības, tā arī riskus un atbildību. Tas arī nozīmē, ka daudzi aizsardzības plānošanas aspekti, ko pirms tam katra valsts bija veikusi viena, tagad jāveic kopā. Dalībvalstu starpā tiek dalītas arī izmaksas, kas nepieciešamas, lai nodrošinātu kopīgas militāro spēku apmācības un efektīvu to darbību.

Katra valsts saglabā savu neatkarību un tiesības pieņemt neatkarīgus lēmumus, taču, piedaloties kopīgā plānošanas procesā un dalot izmaksas, to drošības līmenis ir daudz augstāks nekā tas, ko šīs valstis būtu spējīgas panākt vienatnē. Tas joprojām ir galvenais drošības sadarbības pamatprincips NATO ietvaros.

Transatlantiskā saikne

Vašingtonas līguma parakstīšana 1949. gadā bija unikāls gadījums mūsdienu vēsturē. Tas ne vien samazināja ārējas agresijas risku, bet arī pakāpeniski saveda kopā lielās Eiropas valstis, kuras vēsturiski savā starpā bija bieži karojušas. Tādējādi tika nodrošināts, ka šo valstu starpā nākotnē vairs nepastāvēs militāra konflikta risks. Tieši pretēji, šīs valstis kļuva savstarpēji atkarīgas un, daloties kopīgā drošībā, tās spēja efektīvi sadarboties daudzās citās sfērās, lai palielinātu savu labklājību. Vašingtonas līguma nozīme bija vēl lielāka. Ar tā palīdzību tika izveidota drošības partnerība starp Alianses Eiropas valstīm, ASV un Kanādu, tādējādi nodrošinot pastāvīgu transatlantisku saikni starp Eiropu un Ziemeļameriku.

NATO pārmaiņas

Kad 1949. gadā tika dibināta Alianse, par galveno draudu Rietumeiropas brīvībai un neatkarībai tika uzskatīta Padomju Savienība. Lai kādi būtu bijuši Padomju Savienības patiesie nodomi, neviena Rietumvalstu valdība nevarēja atļauties ignorēt konflikta iespēju, ņemot vērā PSRS komunistisko ideoloģiju, politiskos mērķus, metodes un militāro kapacitāti. Rezultātā laika periodā no 1949. gada līdz 1980. gadu beigām, kas pazīstams ar nosaukumu Aukstais karš, Alianses galvenais uzdevums bija uzturēt pietiekošas militārās spējas, lai spētu aizsargāt savas dalībvalstis no jebkura veida agresijas, kas varēja nākt no Padomju Savienības vai Varšavas Pakta valstīm. Šajā laikā NATO garantētā stabilitāte palīdzēja Rietumeiropas valstīm atjaunot labklājību pēc Otrā Pasaules kara un radīt priekšstatu par uzticamu un paredzamu reģionu, kas ir būtiski ekonomiskās izaugsmes priekšnoteikumi.

Reaģējot uz izmaiņām stratēģiskajā vidē, NATO valstu kopīgā politika ir pastāvīgi mainījusies. Kopš Aukstā kara beigām Alianses politika un

organizatoriskā struktūra ir bijusi būtiski pārveidota, lai atspoguļotu izmaiņas Eiropas politiskajā un militārajā vidē un jaunu drošības draudu rašanos. Papildus tam ir paplašināts drošības jēdziens, kas ietver dialogu un praktisko sadarbību ar valstīm ārpus Alianses, uzskatot to par labāko līdzekli Eiroatlantiskās drošības stiprināšanai.

Šodien NATO ir vairāk nekā aizsardzības Alianse. Tā ir aizsniegusi agrākos pretiniekus un tagad strādā, lai saglabātu mieru un drošību Eiroatlantiskajā telpā. Lai to paveiktu, Alianse uzņemas arvien vairāk uzdevumus un izmanto elastīgas, novatoriskas un pragmatiskas pieejas sarežģītu jautājumu risināšanā. Šajā procesā ir palielinājusies NATO vadošā loma Eiroatlantiskās telpas drošības garantēšanā, un daudzas partnervalstis vēlas kļūt par Alianses dalībvalstīm. Trīs Centrālās un Austrumeiropas valstis - Čehija, Polija un Ungārija - šo mērķi jau sasniegta 1999. gadā. Vēl septiņas valstis - Bulgārija, Igaunija, Latvija, Lietuva, Rumānija, Slovākija un Slovēnija - kļuva par NATO dalībvalstīm 2004. gadā.

NATO pārmaiņas pēdējo desmit gadu laikā raksturo virkne tālejošu iniciatīvu, kuras ir konkrētas un praktiskas atbildes uz jauniem drošības izaicinājumiem un iespējām drošības vidē pēc Aukstā kara. Tās ietver tādas iniciatīvas kā programma "Partnerattiecības Mieram", īpašu attiecību izveide ar Krieviju un Ukrainu, dialoga nodibināšana ar Vidusjūras valstīm, Rīcības Plāna dalībai NATO izveide, lai palīdzētu ieinteresētajām valstīm sasniegt NATO standartus, kā arī efektīva sadarbība ar Eiropas Savienību, Eiropas Drošības un sadarbības organizāciju un Apvienoto Nāciju Organizāciju. NATO arī aktīvi atbild uz drošības izaicinājumiem gan iesaistoties krīzes noregulēšanas operācijās Balkānos, gan cīņā ar terorismu un citām jauno draudu formām ārpus Eiroatlantiskajām robežām jebkurā laikā un vietā.

NATO pielāgo un stiprina savas spējas, lai varētu piedalīties jaunajās misijās. Prāgas samita laikā 2002. gadā tika pieņemtas trīs jaunas iniciatīvas: NATO reaģēšana spēku izveidošana, militārās komandstruktūras vienkāršošana un Prāgas apņemšanās attiecībā uz militārām spējām. Pēdējās ietvaros militāro spēju trūkumus dalībvalstis novērš gan individuāli, gan savstarpēji sadarbojoties.

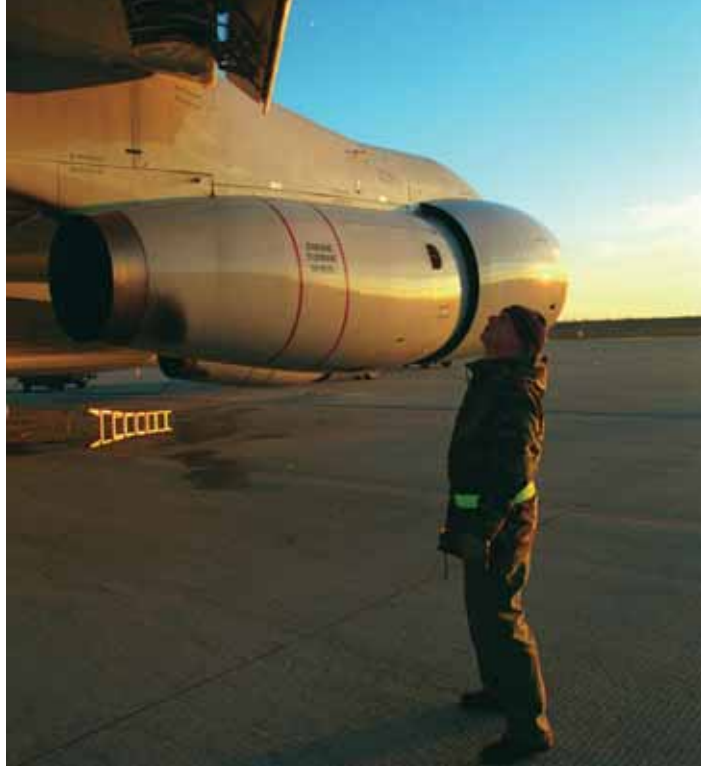
Drošības pamatuzdevumi

Alianses Stratēģiskā koncepcija, kas ir paziņojums par Alianses mērķiem un pamatuzdevumiem, sniedz pārskatu par tiem militārajiem un politiskajiem līdzekļiem, kas būtu izmantojami mērķu sasniegšanai. Šī dokumenta publicēšana 1991. gadā iezīmēja skaidru pagātnes lūzuma līniju un jaunu laiku sākumu. Saprotams, ka Aukstā kara laikā līdzīga veida slepeni stratēģiskās plānošanas dokumenti būtu klasificēti.

Pašreizējā NATO Stratēģiskajā koncepcijā, kas publicēta 1999. gadā, Alianses drošības riski tiek raksturoti kā „daudzvirzienu un grūti paredzami”. Tajā noteiktie Alianses pamatuzdevumi ir sekojoši:

- darboties kā drošības pamatam Eiroatlantiskajā telpā;
- kalpot kā forumam, kurā valstis var konsultēties par drošības jautājumiem;
- atturēt un aizsargāties pret jebkuru agresijas draudu, kas vērstas pret kādu no NATO dalībvalstīm;
- palīdzēt efektīvi novērst konfliktus un aktīvi piedalīties krīzes situāciju noregulēšanā;
- veicināt plašu partnerību, sadarbību un dialogu ar citām valstīm Eiroatlantiskajā telpā.

Novērtējot paredzamos drošības riskus un izaicinājumus, 1999.gada Stratēģiskajā koncepcijā ir atzīmēts, ka pēdējos gados stratēģiskā vide kopumā turpina attīstīties pozitīvā virzienā un Alianse ir spēlējusi būtisku

lomu citu organizāciju starpā Eiroatlantiskās drošības stiprināšanā kopš Aukstā kara.

Lai gan vispārējā kara draudi Eiropā ir praktiski likvidēti, Alianses dalībvalstis un citas Eiroatlantiskā reģiona dalībvalstis apdraud citi riski un izaicinājumi, to skaitā etniskie konflikti, cilvēktiesību pārkāpumi, politiskā un ekonomiskā nestabilitāte. Nopietnas bažas izraisa arī bioloģisko, ķīmisko un kodolieroču izplatīšana un to piegādes veidi. Tehnoloģiju izplatība varētu veicināt sarežģītu militāro spēju nonākšanu potenciālo ienaidnieku rokās.

Alianses drošība tomēr jāskata globālā kontekstā. To var ietekmēt arī tādi riski kā terorisms, sabotāža, organizētā noziedzība un nozīmīgu resursu piegādes pārtraukšana. Kopš Stratēģiskās koncepcijas publicēšanas, jo īpaši pēc 2001.gada 11. septembra uzbrukumiem ASV, vēlreiz tiek izvērtēti terorisma draudi un nestabilo valstu radītais risks.

Pirmo reizi tiek aktivizēts Vašingtonas līguma 5. pants

Vašingtonas līguma jeb NATO dibināšanas dokumenta būtība ir izteikta 5. pantā, kas nosaka, ka bruņots uzbrukums vienam sabiedrotajam ir jāuzskata par uzbrukumu visiem. 5. panta aktivizēšanas gadījumā, konsultējoties ar sabiedrotajiem, katra dalībvalsts izlemj, kādā veidā tā vislabāk varēs veicināt miera atjaunošanu un uzturēšanu Eiroatlantiskajā telpā, nepieciešamības gadījumā izmantojot arī bruņotos spēkus.

Pirmoreiz NATO pastāvēšanas vēsturē Vašingtonas līguma 5. pants tika aktivizēts 2001. gada 12. septembrī pēc 11. septembra terorisma uzbrukumiem ASV. Sākumā panta aktivizēšana bija provizoriska, jo vajadzēja pierādīt, ka uzbrukumi vadīti no ārzemēm. Tas tika apstiprināts 2001. gada 2. oktobrī, kad Ziemeļatlantijas Padomē ASV amatpersonas nāca klajā ar izmeklēšanas rezultātiem, ka par terorisma aktiem atbildīgs ir *Al Kaida* teroristu grupējums.

4. oktobrī dalībvalstis vienojās par virkni pasākumu, lai palīdzētu ASV vadītajā kampaņā pret terorismu. Tie ietver palielinātu izlūkdienestu sadarbību un informācijas apmaiņu, kopīgu pārlidojumu atļauju izsniegšanu, ASV pieeju ostām un lidlaukiem, kā arī citu sabiedroto lidaparātiem pretterorisma operāciju veikšanai, daļēju NATO jūras spēku izvietošanu Vidusjūras austrumu piekrastē un sabiedroto gaisa brīdinājumu un kontroles sistēmu (AWACS) lidmašīnu nosūtīšanu uz ASV. Atbildot uz ASV lūgumu, katra dalībvalsts papildus dod ieguldījumu savu resursu un iespēju robežās. Palīdzība ietver gan militāro, gan juridisko un finansiālo atbalstu teroristu organizāciju naudas plūsmas pārtraukšanai.

NATO loma tās dalībvalstu drošības veicināšanā, kā arī jaunu uzdevumu ar mērķi paplašināt drošību un stabilitāti veicšanā balstās uz ilgu sadarbību starp Eiropas un Ziemeļamerikas dalībvalstīm. Pēc Otrā Pasaules kara postījumiem Eiropas valstis no drošības viedokļa bija ļoti atkarīgas no ASV un Kanādas. Ziemeļamerikas sabiedrotie lielos apmēros nosūtīja bruņotos spēkus uz Eiropu. Kopš šīm Alianses pirmajām dienām tie ir turpinājuši spēlēt svarīgu lomu Eiropas drošībā un tiek uzskatīti par transatlantiskās drošības jēdziena pamatu un nenovērtējamu Alianses pīlāru.

Gadiem ritot, Ziemeļamerikas bruņoto spēku vienību skaits Eiropā ir pakāpeniski samazinājies. Lielākā daļa spēku, kas ir Alianses rīcībā Eiropas aizstāvēšanai jau daudzus gadus bijuši pašas Eiropas spēki. Arī lielākā daļa no NATO vadītajiem miera uzturēšanas spēkiem Balkānos ir Eiropas valstu bruņotie spēki, kurus atbalsta arī Partnervalstis un citas valstis ārpus NATO.

Neraugoties uz to, ASV turpina uzņemties pārāk lielu izdevumu daļu Alianses drošības vajadzību segšanai, kā arī nesamērīgu daļu atbildības par Alianses darbībām. Tas ir rezultāts lielajai atšķirībai starp ASV un pārējiem sabiedrotajiem militāro spēju jomā. Ne Eiropas valstis, ne

Kanāda nav ieguldījušas pietiekošas investīcijas savu spēju pielāgošanai jauniem izaicinājumiem, jo deviņdesmito gadu sākumā tās ieguva savu labumu no miera pēc Aukstā kara. Tās turpina būt atkarīgas no ASV daudzās nozīmīgās sfērās, piemēram, gaisa pārvadājumu jomā, kas nepieciešama ātrai militāro spēku nosūtīšanai, satelīta sakaru un citu augsto tehnoloģiju spēju nozarēs.

Eiropas aizsardzības spēju vājās vietas pirmoreiz būtiski iezīmējās 1990. gados Balkānu konflikta laikā, kas parādīja, ka Eiropas valstis nespēj apturēt konflikta tālāku attīstīšanos bez ASV atbalsta. Deviņdesmito gadu beigās gan NATO, gan Eiropas Savienība (ES) nāca klajā ar atsevišķām iniciatīvām, kas paredzētas aizsardzības spēju stiprināšanai. 1999. gadā abas organizācijas vienojās par stratēģiskās partnerības dibināšanu.

Balkānu pieredze

Kad 1990. gadu sākumā Bosnijā un Hercegovinā izcēlās pilsoņu karš, Eiropas Savienība nosūtīja uz turieni novērotājus, lai sekotu līdzi ANO rezolūciju izpildei. Taču tai nebija ne politiska mandāta, ne militāru spēku, lai paveiktu vairāk. Vēlāk ANO izvietoja savus spēkus, kas diemžēl bija piemērotāki miera uzturēšanas nevis miera nodrošināšanas operāciju veikšanai. Taču jau

drīz kļuva skaidrs, ka cīņas varēs apturēt tikai ar militāra spēka palīdzību. Sākotēji NATO bija atturīga attiecībā uz iesaistīšanos konfliktā, jo Alianses spēku dalība ārpus tradicionālās NATO teritorijas līdz šim nebija apspriesta. Taču, situācijai pasliktinoties, no 1992. līdz 1995. gadam NATO aktīvi iesaistījās, sniedzot militāru atbalstu ANO rezolūciju un sankciju ieviešanai un pārraudzībai. Kad 1995. gada nogalē tika noslēgts ASV veicinātais miera līgums, tā realizēšanu nodrošināja 60 000 vīru liels NATO karaspēks, to skaitā 20 000 ASV kontingenta kareivji.

Pēc četriem gadiem, kad vardarbība Kosovā pieauga, humānā krīze pasliktinājās un neveiksmīgi bija noslēgušies visi mēģinājumi panākt risinājumu sarunu ceļā, NATO atkal iesaistījās krīzes noregulēšanā. Šī krīze apstiprināja jau iepriekš konstatētos Eiropas aizsardzības spēju trūkumus. Gaisa kampaņas laikā lielāko daļu uzlidojumu veica ASV lidmašīnas, un miera uzturēšanas spēku savākšanai un nosūtīšanai uz Kosovu bija nepieciešami vairāki mēneši.

Pašreiz Eiropai trūkst nepieciešamo spēju uzsākt un pabeigt tāda mēroga militārās operācijas, ar kādām tika izbeigti Bosnijas un Kosovos konflikti. Taču Eiropas Savienība savu spēju attīstīšanu uztver nopietni, un ir jau izveidota ES - NATO sadarbības struktūra (*skat. zemāk*). Tas deva iespēju ES pārņemt NATO misiju Bijušajā Dienvidslāvijas Republikā Maķedonijā*, kur NATO spēki uzturējās kopš 2001. gada pēc valsts prezidenta lūguma palīdzēt atrisināt krīzi valstī (*skat. 10. nodaļu*). 2003. gada martā ES uzsāka Operāciju Konkordija, lai pārņemtu misiju no NATO. Tas bija iespējams, izmantojot NATO resursus, kas

nodrošināja svarīgu plānošanas un loģistikas atbalstu ES vadītajiem spēkiem. 2003. gada jūlijā NATO un ES vienojās par kopīgu stratēģisko pieeju Rietumbalkāniem. Šobrīd tiek apspriestas arī iespējas, ka 2004. gada beigās ES ar NATO atbalstu varētu uzņemties atbildību par drošību Bosnijā un Hercegovinā.

Eiropas militāro spēju nostiprināšana

Sākotnēji tieši Balkānu pieredze lika Eiropas valstīm vienoties darbībā. ES koncentrēja savas pūles, lai izveidotu Eiropas Drošības un Aizsardzības politiku, kas paredz krīzes situāciju noregulēšanas spēju attīstību. Pašos pirmsākumos ar aizsardzības un drošības jautājumiem Eiropas Savienībā nodarbojās atsevišķa organizācija, kas pazīstama kā Rietumeiropas Savienība (RES)¹. Taču Helsinku samita laikā 1999. gada decembrī ES nolēma, ka nākotnē tā attīstīs pati savu lomu drošības un aizsardzības jautājumos, un uzsāka veidot struktūras, kas bija nepieciešamas šī mērķa īstenošanai. Tika pieņemts tā saucamais ES Pamatmērķis (*Headline Goal*), kas paredz, ka līdz 2003. gadam ES spēs nosūtīt un uzturēt vismaz vienu gadu līdz pat 60 000 vīru lielus ātrās reaģēšanas spēkus.

No savas puses Alianse apņēma stiprināt Eiropas pīlāru, attīstot efektīvu Eiropas Drošības un Aizsardzības identitāti. Tās mērķis bija atbalstīt Eiropas Savienības centienus uzņemties uzticamu lomu drošības jautājumos. Vienlaicīgi NATO vēlējās izveidot stiprākas un sabalansētākas transatlantiskās attiecības, kas ļautu Eiropas Sabiedrotajiem efektīvāk un pilnīgāk sniegt savu ieguldījumu Alianses misijās un aktivitātēs. Līdz šim brīdim NATO atbalsta 1990. gados uzsāktos procesus, kuru mērķis bija

¹ Rietumeiropas Savienība (RES) dibināta 1948. gadā noslēdzot Briseles līgumu par sadarbību ekonomikā, sociālajā un kultūras, kā arī kolektīvajā pašaizsardzības jomās. To parakstīja Beļģija, Francija, Lielbritānija, Luksemburga un Nīderlande. Vēlāk tām pievienojās Vācija, Grieķija, Itālija, Portugāle un Spānija. Krīzes noregulēšanas un humanitāros uzdevumus pārņēma Eiropas Savienība, pamatojotie uz Helsinku samita lēmumu 1999. gadā.

izveidot Eiropas krīzes noregulēšana spējas bez militāru spēju dublēšanās ar NATO. Šī procesa centrālā ideja bija „atsevišķi izmantojami, taču kopēji spēki”, kuri ļautu izmantot NATO resursus un spējas RES vadītajās krīžu noregulēšanas operācijās.

1999.gada aprīlī, tiekoties Vašingtonā, NATO vadītāji izteica savu gatavību definēt un pieņemt nepieciešamās izmaiņas, ar kuru palīdzību ES varētu izmantot NATO resursus un iespējas savās vadītajās krīzes noregulēšanas operācijās arī tad, ja NATO nebūtu militāri iesaistīta. Tādējādi Alianse atzina Eiropas Savienības mērķi kļūt par neatkarīgu drošības aktieri. Ņemot vērā Helsinkos pieņemtos ES lēmumus, NATO uzsāka sarunas un konsultācijas ar ES par sadarbību starp abām organizācijām.

Kopš tā laika ir noteiktas jaunas sadarbības formas. 2002. gada decembrī NATO un Eiropas Savienība publicēja kopīgu deklarāciju par abu organizāciju stratēģisko partnerattiecību attīstību. 2003. gada martā tās vienojās par virkni dokumentu, kas skar sadarbību krīzes situāciju noregulēšanā, to skaitā tā saukto „Berlīnes Plus” vienošanos, kas paredz NATO resursu un spēju izmantošanu ES vadītajās operācijās. Vienošanās liecina par jaunu saturu šajās stratēģiskajās attiecībās un dod iespējas attīstīt koordinētu sadarbību. Pastāvīgu sakaru nodrošināšana veicinās ciešāku sadarbību un konsultācijas operatīvajā līmenī. NATO un ES ir vienojušās par to, ka ES pārstāvniecība tiks nodrošināta NATO Apvienoto spēku Eiropā virspavēlniecības štābā (SHAPE) Monsā, Beļģijā, tiks nodrošināta ES pārstāvniecība. Savukārt, NATO tiks pārstāvēts ES militārā personālā.

NATO un ES ir arī vienojušās par līgumu, kura mērķis ir garantēt konsekvenci, caurspīdīgumu un savstarpēju palīdzību militāro spēju attīstībā, kas kopīgas abām organizācijām. 2003. gada maijā notika pirmā NATO - ES sadarbības

grupas sanāksme par militārajām spējām (*NATO-EU Capabilities Group*). Iniciatīvām, kuru mērķis ir stiprināt Alianses aizsardzības spējas (skat. 3. nodaļu), ir jāatbilst Eiropas Savienības Eiropas Militāro spēju attīstības plānam un ES Pamatmērķim. Šīs iniciatīvas palīdzēs stiprināt tik ļoti nepieciešamos uzlabojumus Eiropas sabiedroto militārajās spējās.

Alianse joprojām ir tā organizācija, kura nodrošina visām NATO dalībvalstīm kolektīvo aizsardzību. NATO paliek Eiroatlantiskās drošības stūrakmens, saglabā savu mandātu un spējas veikt krīzes noregulēšanas, miera nodrošināšanas un uzturēšanas uzdevumus. ES un NATO drošības sadarbības uzdevums ir paplašināt pieejamās iespējas krīžu un konfliktu risināšanā, vienlaikus izvairoties no dublēšanās. Tas stiprinās Eiropas militārās spējas, lai nākotnē ES vadītās operācijas varētu notikt arī tad, kad pati Alianse nav iesaistīta.

Sabiedrotie pieliek kopīgas pūles aizsardzības spēju stiprināšanā, lai NATO rīcībā būtu spēki, kurus varētu ātri pārvietot uz jebkuru vietu, uzturēt operāciju norisi neatkarīgi no laika un attāluma un sasniegt savus mērķus pēc iespējas ātrāk un efektīvāk, līdz minimumam samazinot civiliedzīvotājiem nodarīto ļaunumu. Mūsdienu drošības vidē atbilstošu militāro spēju uzturēšana un to gatavība kopīgai rīcībai ir būtiski nosacījumi. Ja krīzes gadījumā tiek apdraudēta sabiedroto drošība, NATO spēkiem jābūt spējīgiem papildināt un nostiprināt politiskos lēmumus un jādod ieguldījumu šādu krīžu miermīlīgā atrisinājumā.

NATO valstu vadītāju tikšanās laikā Vašingtonā 1999. gadā tika pieņemta Alianses 21. gadsimta vīzija, kurā tika uzsvērti arī nepieciešamība uzlabot aizsardzības spējas. Aliansei jābūt lielākai, spējīgākai un elastīgākai, uzticīgai kolektīvās aizsardzības idejai un spējīgai uzņemties jaunas misijas, tajā skaitā dodot savu ieguldījumu konfliktu novēršanā un krīžu operācijās. Tika pieņemta Aizsardzības Spēju Iniciatīva (DCI), lai uzlabotu NATO aizsardzības spējas svarīgākajās sfērās.

Nākošo trīs gadu laikā, DCI guva zināmus panākumus atsevišķās sfērās, īpaši tajās, kur nebija nepieciešami ievērojami resursi. Taču galveno spēju attīstīšanā trūkumi saglabājās un progress bija lēns. Šajā laikā nepieciešamība steidzīgi pilnveidot un modernizēt Alianses spējas ir tikai pieaugusi. To ietekmē jauno un asimetrisko draudu pieaugums. Tie ir draudi, kuros pretinieks cenšas izmantot moderno sabiedrību un militāri pārāku valstu neaizsargātību, bieži vien nežēlīgi izmantojot nekonvencionālos cīņas veidus kā, piemēram, terorismu. Teroristu uzbrukumi ASV 2001. gada septembrī skaidri parādīja terorisma radītos draudus. Tiem sekojošā ASV vadītā operācija Afganistānā akcentēja trūkumus sabiedroto spējās.

Tādēļ 2002. gada novembrī Prāgas samita laikā sabiedroto līderi vienojās par koncentrētāku pieeju NATO militāro spēju stiprināšanai. Daļa

no pasākumiem ietver nākotnes operāciju efektivitātes palielināšanu dažādās Alianses misijās, tajā skaitā cīņā ar terorismu. Tādēļ NATO valstu vadītāji apstiprināja trīsdaļīgu pieeju Aizsardzības spēju uzlabošanai: jaunu spēju iniciatīvu – Prāgas apņemšanos attiecībā uz militārām spējām; NATO Reaģēšanas spēku izveidi; savas militārās komandstruktūras vienkāršošanu. Papildus tika pieņemtas virkne citu aizsardzības iniciatīvu, lai vērstos pret jaunajiem draudiem.

Savstarpējās savietojamības un kritisko spēju uzlabojumi dos iespēju Eiropas Sabiedrotājiem sniegt lielāku un nopietnāku ieguldījumu NATO misijās, tādējādi labojot trūkumus Eiropas aizsardzības spējās. Šādi uzlabojumi arī dos ieguldījumu ES centienos attīstīt militārās spējas un sasniegt tās mērķi - izveidot nosūtāmus vienas vienības lieluma ātrās reaģēšanas spēkus.

Prāgas apņemšanās attiecībā uz militārajām spējām

DCI pievērsās militārajām spējām, kuras Alianse uzskatīja par svarīgām, taču šai iniciatīvai trūka individuālu valstu saistību. Pateicoties jauno spēju iniciatīvai, kas tika pieņemta Prāgā, katra dalībvalsts tagad ir izdarījusi noteiktas politiskas apņemšanās konkrētos termiņos veikt uzlabojumus militārajās spējās un nodrošināt to izpildes monitoringu.

Galvenās spēju uzlabošanas jomas ir stratēģiskie gaisa un jūras pārvadājumi, liduzpilde, nosūtāmās kaujas atbalsta un kaujas nodrošinājuma vienības; vadība, kontrole un sakari; novērošana no gaisa; izlūkošana, novērošana un mērķu atklāšana; kaujas spēju efektivitāte, tostarp precīzi vadāmo munīciju un pretinieka pretgaisa aizsardzības nomākšana; ķīmiskās, bioloģiskās, radioloģiskās un kodol aizsardzības spējas.

Aizsardzības spēju stiprināšana prasīs prioritāšu maiņu daudzu Alianses dalībvalstu budžetos, piemēram, samazinot militāro spēku lielumu un

tā vietā resursus novirzot ekipējuma modernizēšanai. Taču daudzos gadījumos saprātīgāks līdzekļu izmantojums neatrisinās problēmu, un tāpat būs nepieciešami papildus līdzekļi. Tiek meklēti lētāki risinājumi aizsardzības spēju uzlabošanai kā, piemēram, militāro spēju apvienošana, specializēšanās palielināšana, kopīga ekipējuma iegāde un kopēju daudz nacionālu līdzekļu pieejamība.

Kad Prāgas apņemšanās attiecībā uz militārajām spējām tiks īstenota, vismaz četras reizes palielināsies lielo transporta lidmašīnu skaits Eiropā, un resursu apvienošana palīdzēs Eiropas sabiedrotajiem palielināt lidzspējas. Domājams, ka līdz 2007. gadam par 40% palielināsies no gaisa palaižamās, precīzi vadāmās munīcijas apjoms, kas nepieder ASV.

NATO Reaģēšanas spēki

NATO Reaģēšanas spēki nodrošinās ar augsta līmeņa tehnoloģijām aprīkotus, elastīgus, ātri nosūtāmus, savstarpēji savietojamus un uzturamus spēkus, kuros tiks apvienoti sauszemes, jūras un gaisa spēku elementi, kas būs spējīgi veikt visdažādākās Alianses misijas. Šādu augstas gatavības spēku attīstīšana kalpos kā katalizators jauniem uzlabojumiem un lielākai savstarpējai savietojamībai Alianses militāro spēju ietvaros, lai nodrošinātu to pastāvīgu pilnveidošanu ar mērķi stāties pretī mainīgajiem drošības izaicinājumiem.

Pēc pirmās konferences, kas notika 2003. gada jūlijā, oktobrī tika izveidoti paraugspēki. Domājams, ka pirmās operatīvās spējas tiks pabeigtas līdz 2004. gada oktobrim, un spēki būs pilnīgi sagatavoti līdz 2006. gada oktobrim. Tad to sastāvā būs 21 000 karavīru, un to rīcībā būs modernākās kaujas lidmašīnas, kuģi, armijas

transports, kaujas vienību atbalsta spējas, loģistika, sakari un izlūkošana. Šos spēkus varēs nosūtīt uz krīzes reģionu 5 dienu laikā un uzturēt 30 dienas.

Jaunā militārā komandstruktūra

Alianses valstu vadītāji Prāgā piekrita jaunajam militārās komandstruktūras plānam, kas paredz vienkāršākas, efektīvākas un nosūtāmas militārās komandstruktūras izveidi. Jaunā komandstruktūra būs pakļauta divām stratēģiskajām pavēlniecībām - funkcionālajai un operatīvajai. Jaunās komandstruktūras modelis tika pabeigts 2003. gada jūnijā. Jaunā komandstruktūra atspoguļo nepieciešamību pēc mazākiem, elastīgākiem un ātri nosūtāmiem spēkiem, kas ir piemērotāki NATO jaunajām misijām. Pavēlniecību skaits ir samazināts no 20 līdz 11, un arī to uzdevumi ir pārdefinēti.

Visi operatīvie štābi tagad pāriet Sabiedroto operāciju pavēlniecības (Allied Command Operations) pārziņā, kas atrodas NATO Apvienoto spēku Eiropā Virspavēlniecības štābā (SHAPE), Beļģijā. To atbalsta divas apvienoto spēku pavēlniecības, kuras spēj izveidot Apvienoto kopīgo operatīvo spēku (Combined Joint Task Forces- CJTF) sauszemes štābu, un spēcīgu, bet ierobežotāku, pastāvīgo apvienoto štābu, no kura var izveidot jūrā bāzētu CJTF štābu. CJTF ir elastīgas komandas struktūras, ar kuru palīdzību militārie komandieri dalībai konkrētās operācijās var piesaistīt dažādu valstu pārstāvjus, kuru kvalifikācija atbilst operācijai nepieciešamajām prasmēm.

Jauna Sabiedroto pārveides pavēlniecība (Allied Command Transformation-ACT) seko līdzi pastāvīgajiem NATO spēju uzlabojumiem un veicina spēku savstarpējas savietojamības

nodrošināšanu. Tā darbojas agrākās Atlantiskās pavēlniecības vietā un atrodas Norfolkā, Virdžīnijas štatā, ASV, un ir pārstāvēta arī Eiropā. Liela priekšrocība ir tā, ka ACT Augstākais virspavēlnieks ir arī ASV Apvietoto spēku komandieris, kas ir ASV spēku iekšējo pārmaiņu dzinējspēks. ACT būs galvenā loma militāro spēju pielāgošanā un jauno NATO Reaģēšanas spēku doktrīnas veidošanā.

Pasākumi cīņā ar jaunajiem draudiem

Prāgas samita laikā tika pieņemtas vairākas iniciatīvas, lai stiprinātu Alianses spējas cīņā ar terorismu un citiem jaunajiem draudiem. Tika atbalstīts jauns militārais jēdziens - aizsardzība pret terorismu. Tāpat tika uzsākta sadarbība ar Partnervalstīm, pieņemot Pretterorisma Rīcības plānu, kas paredz informācijas apmaiņu starp izlūkdienestiem, uzlabotu civilo struktūru sagatavotību iespējamo ķīmisko, bioloģisko un radioloģisko uzbrukumu gadījumos civiliedzīvotājiem, kā arī gatavību palīdzēt šo uzbrukumu izraisīto sekų novēršanā.

Alianses valstu vadītāji apstiprināja piecas iniciatīvas aizsardzībai pret bioloģiskiem, ķīmiskajiem un kodolieročiem. Minētās iniciatīvas ir šādas: izvēršamas analītiskās laboratorijas prototips, vienības, kas reaģētu uz atgadījumiem, virtuālais centrs aizsardzībai pret bioloģiskajiem, ķīmiskajiem un kodolieročiem, NATO krājumi aizsardzībai pret bioloģiskajiem un ķīmiskajiem ieročiem un saslimšanu novērošanas sistēma. Bez tam, NATO pretraķešu aizsardzības projekts pēta Alianses teritorijas, iedzīvotāju un militāro spēku aizsardzības iespējas raķešu uzbrukuma gadījumā. Spējas aizsargāties no datoruzbrukuma arī tiek stiprinātas.

2003. gada 1.decembrī sāka darboties jauns daudznacionāls Ķīmiskās, bioloģiskās, radioloģiskās un kodol aizsardzības bataljons. Tas atrodas Libereces pilsētā Čehijas ziemeļu daļā. Ir paredzēts, ka bataljons būs gatavs darboties NATO operācijās jau 2004. gada jūlijā. Bataljonu dibināja 13 valstis: ASV, Beļģija, Čehija, Itālija, Kanāda, Lielbritānija, Norvēģija, Polija, Portugāle, Rumānija, Spānija, Turcija, un Ungārija.

Kopš NATO dibināšanas Alianses spēku pamatloma ir dalībvalstu drošības un teritoriālās integritātes garantēšana. Drošības nodrošināšana ar atturēšanas un kolektīvās aizsardzības palīdzību vēl joprojām ir Alianses pamatuzdevums. Taču kopš Aukstā kara beigām NATO spēku loma un struktūra ir mainījusies, lai pielāgotos mainīgajai drošības videi un veicinātu militāro sadarbību ar partnervalstīm.

Aukstā kara laikā NATO aizsardzības plānošana bija galvenokārt vērsta uz spēju saglabāšanu, kas bija nepieciešamas, lai aizsargātos no Padomju Savienības un Varšavas pakta iespējamās agresijas. Līdz ar Berlīnes mūra krišanu, pastāvēja viedoklis, ka NATO vairs nav nepieciešama. Taču Eiroatlantiskā drošība, lai arī mazāk konfrontējoša, bija kļuvusi daudz sarežģītāka. Daudzi izaicinājumi radās aiz Eiropas robežām, tajā skaitā nestabilās valstis, masu iznīcināšanas ieroči un to izplatīšanas mehānismi, kā arī terorisms. Jaunais drošības plāns kļuva skaidrs deviņdesmito gadu sākumā, kad NATO spēki iesaistījās miera uzturēšanā un krīzes noregulēšanā etniskajos konfliktos Balkānos.

2001. gada septembra teroristu uzbrukumiem sekoja operācijas Afganistānā, lai sagrautu teroristu grupu Al-Kaida, kas bija atbildīga par uzbrukumiem ASV. Tie ir noveduši pie pieaugošām bažām par terorisma draudiem, nestabilajām valstīm un masu iznīcināšanas ieroču izplatību. NATO spēki dod savu ieguldījumu aizsardzībā pret terorismu. NATO ir arī plaši iesaistīta starptautiskās miera uzturēšanas misijās, kuras pirmoreiz NATO vēsturē notiek ārpus Eiroatlantiskās telpas. Draudi, ar kuriem Aliansei nākas šodien saskarties, ir ar mazāku apokaliptisku nozīmi nekā Aukstā kara laikā, tomēr tie ir ļoti reāli, spiedoši un bieži vien neapbrēķināmi.

NATO konvencionālie spēki

Pēc Aukstā kara beigām konvencionālo spēku apjoms ir ievērojami samazināts. Kopš deviņdesmito gadu sākuma Alianses sauszemes spēki ir samazināti par 35% un gaisa spēku kaujas vienības par aptuveni 40%. Lielākā daļa spēku vairs netiek uzturēti pastāvīgas gatavības režīmā un tiek pārstrukturēti, uzsvāru liekot uz elastību un mobilitāti. Tas nepieciešams, lai Alianses spēki varētu piedalīties jaunās miera uzturēšanas un krīzes noregulēšanas operācijās, kā arī spētu efektīvi sadarboties ar citu valstu spēkiem ārpus NATO.

Militārā jēdziena Apvienotie kopīgie operatīvie spēki (Combined Joint Task Forces-CJTFs) ieviešana ir viens no piemēriem, kā jaunie apstākļi ir veicinājuši izmaiņas sabiedroto militāro spēku organizācijā. Šādi spēki nodrošina elastīgu struktūru, ar kuras palīdzību militārie komandieri var vērsties pie dažādām valstīm un pieskaņot spēkus konkrētas militāras operācijas prasībām. Tas nodrošina to valstu, kas nav NATO dalībvalstis, integrēšanos NATO vadītajās miera uzturēšanas operācijās un paver iespēju ES vadītajās militārajās operācijās izmantot NATO resursus un spējas.

NATO jaunās krīzes situāciju noregulēšanas un miera uzturēšanas lomas (*sīkāk aprakstītas 10. nodaļā*) nozīme pieauga sākot ar deviņdesmito gadu vidu. Laika posmā starp 1992. un 1995. gadu NATO spēki atbalstīja ANO un iesaistījās Bosnijas karā, lai palīdzētu sekot līdzi un ieviestu ANO sankcijas Adrijas jūras zonā, virs kuras Bosnijā un Hercegovinā aizliegts lidot, kā arī ANO pārvaldītajā sauszemes teritorijā nodrošinātu atbalstu no gaisa. 1995. gada augustā un septembrī veiktie gaisa uzbrukumi, kuru mērķi bija izbeigt Sarājevas aplenkumu, palīdzēja mainīt spēku samēru un nodrošināt vienošanos par pamieru. Īsi pēc tam, 1995. gada decembrī, ANO mandāta ietvaros NATO nosūtīja daudznacionālus spēkus, lai ieviestu miera līguma militāros aspektus.

NATO krīzes situāciju noregulēšanas loma tika pastiprināta 1999. gada pavasarī, kad sabiedrotie uzsāka gaisa spēku operāciju pret Dienvidslāvijas režīmu, lai piespiestu to pakļauties starptautiskajām prasībām un izbeigtu politiskās un etniskās represijas Kosovā provincē. Pēc tam uz Kosovu tika nosūtīti lieli NATO vadīti starptautiskie spēki, lai palīdzētu atjaunot stabilitāti.

Divus gadus vēlāk, 2001. gada sākumā, NATO iesaistījās krīzes novēršanas operācijā Dienvidserbijā, kur ir liels etnisko albāņu īpatsvars. Tas tika darīts sadarbībā ar jauno Dienvidslāvijas valdību. Tajā pašā gadā NATO kopā ar Eiropas Savienību iesaistījās preventīvās diplomātijas procesā, lai palīdzētu izvairīties no pilsoņu kara sākšanās Bijušajā Dienvidslāvijas Republikā Maķedonijā*, iedrošinot sarunas par miera plānu. Lai miermīlīgi atbrūotu nemierniekus un nodrošinātu drošību starptautiskajiem novērotājiem, vasarā turp tika nosūtīti nelieli NATO spēki, kā rezultātā stabilitāte drīz tika atjaunota.

Pēc operācijām Balkānos NATO spēki ir ieguvuši ievērojamu pieredzi miera nodrošināšanas un krīzes novēršanas operācijās, kā arī daudznacionālu koalīciju vadīšanā, kurās piedalījās arī valstis, kas nav NATO sabiedrotās. Šī pieredze ir nenovērtējams NATO ieguvums mūsdienu drošības apstākļos. Kopš 11. septembra teroristu uzbrukumiem NATO ir vairākkārt lūgta iesaistīties drošības stiprināšanā nestabilos reģionos ārpus tās tradicionālās Eiroatlantiskās darbības telpas.

2003. gada augustā Alianse piekrita pārņemt savā vadībā Starptautiskos drošības atbalsta spēkus (ISAF) Afganistānā, lai nodrošinātu stabilitāti šajā valstī, kas ilgstoši bija pakļauta pilsoņu kariem un kļuvusi par drošu patvērumu teroristiem. Pirms tam NATO bija sniegusi nozīmīgu atbalstu atsevišķiem Sabiedrotājiem, kas vadīja ISAF. NATO vadošā loma ISAF nodrošina misijas nepārtrauktību, atrisinot problēmu, ka ik pēc sešiem mēnešiem bija jāmeklē jauna valsts misijas vadīšanai. NATO personāls saskaņā ar ANO mandātu turpina strādāt zem ISAF karoga, un tas tika paplašināts 2003. gada oktobrī, lai atļautu veikt militārās operācijas arī ārpus Afganistānas galvaspilsētas Kabulas.

NATO iesaistīšanās Afganistānā ir Alianses pirmā misija ārpus Eiroatlantiskās telpas. Tajā atspoguļojas 2002. gada maijā Reikjavikā pieņemtais svarīgais Alianses ārlietu ministru lēmums, kurā teikts, ka "NATO rīcībā ir jābūt spēkiem, kurus var ātri nosūtīt uz jebkuru vietu un kuri ir spējīgi uzturēt operācijas neatkarīgi no laika un attāluma." Turklāt pēc ASV vadītās intervences pret Sadama Huseina režīmu NATO piekrita atbalstīt Polijas vadīto daudznacionālo divīziju centrālajā Irākā ar spēkiem, loģistiku, sakariem un izlūkošanu. NATO ir gatava piedāvāt šādu palīdzību arī citiem Sabiedrotājiem, kas to prasītu.

Drošības vide pēc 11. septembra ir pieredzējusi arī klasisko jūras spēku pielietojumu cīņā ar jaunajiem draudiem. Kopš 2001. gada oktobra NATO kuģi patrulē operācijas *Active Endeavour* ietvaros Vidusjūras austrumu daļā, sekojot līdz

kuģu satiksmei, lai noteiktu un apturētu terorisma aktivitāti. Tagad misijas uzdevumā ir arī nemilitāru kuģu eskorts caur Gibraltāra šaurumu un aizdomās turamo kuģu sistemātiskas pārbaudes. Papildus pretterorisma aktivitātēm jūras operācija ir devusi arī dažus negaidītus ieguvumus. Tai ir bijusi ievērojama ietekme uz drošību un stabilitāti Vidusjūras reģionā, tādējādi labvēlīgi ietekmējot tirdzniecību un ekonomiskās aktivitātes.

NATO kodolspēki

NATO politika attiecībā uz kodolieročiem ir viena no militārās politikas jomām, kuras ietvaros pēdējo desmit gadu laikā notikušas visievērojamākās pārmaiņas. Aukstā kara laikā NATO kodolspēkiem bija vadošā loma Alianses drošības stratēģijā. Šo ieroču ievērojamais apjoms, Sabiedroto valdību vēlme uzturēt šādus kodolspēkus un gatavība tos pielietot tika izmantoti kā iebiedēšanas līdzeklis. Tas bija iebiedēšanas līdzeklis ne vien citu valstu kodolspēku pielietojuma gadījumā, bet arī pret jebkurām citām agresijas formām.

Piecdesmito gadu vidū dominēja tā saucamā “masīvās atmaksas” stratēģija. Tā nozīmēja, ka agresijas gadījumā pret kādu no dalībvalstīm

NATO izmantos jebkurus tās rīcībā esošos līdzekļus, tai skaitā kodolieročus. 1967. gadā tika ieviesta “piemērotās atbildes” doktrīna, kuras mērķis bija atvairīt agresiju, nedodot potenciālam agresoram nojaust, kāda varētu būt NATO reakcija. Šī stratēģija saglabājās līdz Aukstā kara beigām.

Šodien kodolieročiem ir daudz mazāka nozīme Alianses stratēģijā. Visas trīs NATO kodolvalstis - ASV, Lielbritānija un Francija ir ievērojami samazinājušas to rīcībā esošo kodolieroču daudzumu, dažos gadījumos pat līdz 80%. Tiek uzskatīts, ka kodolieročus varētu pielietot ļoti retos gadījumos un tie vairs nav vērsti uz kādu konkrētu valsti vai apdraudējumu.

Kodolieroču saglabāšanas mērķis ir drīzāk politisks: saglabāt mieru un novērst militāro spiedienu, padarot agresijas risku pret NATO neapreķināmu un nepieņemamu. Parastie ieroči kopā ar kodolieročiem attur jebkuru valsti, kas varētu apsvērt bioloģisko, ķīmisko vai kodolieroču izmantošanu pret Aliansi, lai sasniegtu politiskus vai militārus ieguvumus. Tajā pat laikā NATO sabiedrotie ir uzņēmušies ilgtermiņa saistības, kas attiecas uz kodolieroču kontroli, atbrūņošanu un masu iznīcināšanas ieroču izplatības novēršanu. NATO atbalsta

centienus progresīvā un apdomīgā veidā samazināt kodolieročus un ierobežot masu iznīcināšanas ieroču izplatību. Nesen NATO tika

nodibināts arī Masu iznīcināšanas ieroču centrs, lai uzlabotu izpratni un apmainītos ar informāciju šajā sfērā.

NATO spēki

Jēdziens NATO spēki var būt maldinošs. NATO kā organizācijai nav patstāvīgas armijas. Tā vietā katra dalībvalsts uzņemas individuālas saistības par spēku un to lieluma piešķiršanu Alianses vajadzībām, lai tā varētu veikt attiecīgos uzdevumus un operācijas. Līdz brīdim, kad šos spēkus nosūta NATO misijās, tie ir pakļauti nacionālajai virspavēlniecībai. Tikai misijas laikā tie pakļaujas NATO militārajiem komandieriem.

Faktiski NATO pastāvīgie militārie spēki ir pavisam nelieli. Mazas, integrētas personāla vienības vairākos daudznacionālajos štābos arī veido Alianses integrēto militāro struktūru. Dažiem operatīvajiem spēkiem kā, piemēram, NATO Agrīnās Brīdināšanas Spēkiem gaisā ir pastāvīgas telpas un aprīkojums sakariem vai pretgaisa aizsardzībai un novērošanai.

Pastāvīgie jūras spēki, kas sastāv no vairākiem kuģiem un atsevišķu dalībvalstu jūras spēku personāla, tiek nosūtīti rotācijas kārtībā.

Lai gan NATO nav pastāvīgas armijas, tā tomēr spēj mobilizēt 26 Sabiedroto militāros spēkus. NATO integrētā daudznacionālā struktūra ir nodrošinājusi vēsturē unikālu militāro spēku savstarpējās savietojamības līmeni, kad spēkiem ir vienāds ekipējums un tie ir apmācīti pēc vienotiem standartiem un procedūrām. Iepriekšminētais, kā arī pieredze un gadi, kas pavadīti, vadot daudznacionālas krīzes noregulēšanas un miera uzturēšanas operācijas, padara NATO par nenovērtējamu resursu mūsdienu drošības vidē, kurā jaunie draudi prasa starptautisku un koordinētu rīcību.

Pielāgojoties drošības videi, kas izveidojās pēc Aukstā kara, Alianse pieņēma plašāku drošības definīciju un uzsāka partnerattiecību un sadarbības veidošanu visā Eiroatlantiskajā telpā. Tagad tā tiek uzskatīta par vienu no svarīgākajiem NATO drošības uzdevumiem. Šis process tika uzsākts 1990. gadā, kad Sabiedroto valstu līderi piedāvāja Centrāleiropas un Austrumeiropas valstīm, kā arī bijušajām PSRS republikām jaunu sadarbības modeli, cenšoties novērst bijušo Austrumu - Rietumu dalījumu.

1991. gada decembrī tika izveidota Ziemeļatlantijas Sadarbības Padome (NACC), kas kalpoja kā konsultāciju forums ar mērķi palielināt savstarpējo uzticēšanos. Pēc dažiem gadiem sadarbības process attīstījās jaunā kvalitātē. 1994. gadā tika izveidota programma "Partnerattiecības Mieram" (PfP), kas paredzēja praktiskas divpusējas konsultācijas starp NATO un individuālām partnervalstīm.

Šodien NATO un tās Partnervalstis regulāri konsultējas drošības un aizsardzības jautājumos Eiroatlantiskās Sadarbības Padomes (EAPC) ietvaros, kas kopš 1997. gada ieņēmusi NACC vietu. NATO un Partnervalstu starpā notiek regulāra sadarbība - tiek rīkotas kopīgas mācības, un Partnervalstu kareivji piedalās NATO vadītajās miera uzturēšanas operācijās Balkānos. Prāgas samita laikā 2002. gada novembrī tika nolemts stiprināt sadarbību NATO un Partnervalstu vidū, sadarbību koncentrējot uz aktivitātēm, kas palīdzētu efektīvāk cīnīties ar 21. gadsimta drošības izaicinājumiem.

Partnerattiecības mieram

Viens no lielākajiem starptautiskajiem sasniegumiem pēdējo desmit gadu laikā drošības politikas jomā ir programma „Partnerattiecības Mieram” (PfP). Kopš programmas dibināšanas 1994. gadā, aicinājumu pievienoties šai programmai ir pieņēmušas 30 valstis: Albānija, Armēnija,

Austrija, Azerbaidžāna, Baltkrievija, Bijusī Dienvidslāvijas Republika Maķedonija*, Bulgārija, Čehija, Gruzija, Horvātija, Igaunija, Īrija, Kazahstāna, Kirgīzija, Latvija, Lietuva, Moldova, Polija, Rumānija, Krievija, Slovākija, Slovēnija, Zviedrija, Somija, Šveice, Tadžikistāna, Turkmēnistāna, Ukraina, Ungārija un Uzbekija. No šīm valstīm desmit ir kļuvušas par NATO dalībvalstīm - 1999. gadā Čehija, Ungārija, Polija un 2004. gadā Bulgārija, Igaunija, Latvija, Lietuva, Rumānija, Slovākija un Slovēnija.

Bosnija un Hercegovina, Serbija un Montenegro ir izteikušas savu vēlmi pievienoties programmai Partnerattiecības Mieram un Eiroatlantiskās Sadarbības Padomei. NATO vēlas redzēt šīs valstis Partnervalstu vidū, taču pirms tam tām ir jāizpilda Alianses nosacījumi. To starpā ir sadarbība ar Starptautisko Krimināltiesu bijušās Dienvidslāvijas jautājumā, īpašu uzmanību pievēršot par kara noziegumu izdarīšanu aizdomās turēto personu aizturēšanai un nodošanai krimināltiesai.

Programmas "Partnerattiecības Mieram" mērķis ir palielināt stabilitāti, samazināt apdraudējumu mieram un veidot spēcīgas drošības saites starp individuālām partnervalstīm un NATO, balstoties uz praktisko sadarbību un demokrātisku principu ievērošanu, kas ir Alianses pamatā. PfP programmas būtība ir partnerattiecības, kas izveidotas starp NATO un Partnervalsti, ņemot vērā katras valsts individuālās vajadzības, kas tiek kopīgi pildītas atbilstoši katras valsts valdības izvēlētajam līmenim un tempam.

PfP oficiālais pamats ir Struktūras dokuments. Tas atspoguļo katras valsts specifiskās saistības un sabiedroto saistības. Tās paredz konsultācijas ar jebkuru Partnervalsti, kas saskata tiešus draudus tās teritorijai, politiskajai neatkarībai vai drošībai. Katra Partnervalsts uzņemas virkni tālejošu politisku saistību, lai saglabātu demokrātisku sabiedrību, ievērotu

starptautisko tiesību principus, pildītu saistības, kas noteiktas ANO Hartā, Vispārējo Cilvēktiesību Deklarācijā, Eiropas Drošības un sadarbības konferences Helsinku noslēguma dokumentā² un starptautiskajos atbrūošanās un bruņojuma kontroles līgumos. Partnervalstis tāpat apņemas atturēties no spēka lietošanas vai draudiem pret citām valstīm, respektēt pastāvošās robežas un visus konfliktus risināt miermīlīgā ceļā. Tika noteiktas arī konkrētas saistības, kas veicinātu caurspīdīgumu nacionālajā aizsardzības un budžeta plānošanā, nodrošinātu demokrātisku kontroli pār bruņotajiem spēkiem un attīstītu spējas kopīgai sadarbībai ar NATO humanitārajās un miera uzturēšanas operācijās.

Katra Partnervalsts kopā ar NATO ir izstrādājusi Individuālo Partnerības Programmu. Divgadīgās programmas tiek pielāgotas katras valsts individuālajām vajadzībām un interesēm un sastādītas, izmantojot virkni Partnerattiecību Darba Programmā uzskaitīto aktivitāšu. Sadarbība ietver praktiski visus NATO darbības virzienus, galveno uzmanību pievēršot aizsardzības jautājumiem. Darba Programmā ietvertas aktivitātes vairāk nekā 20 dažādās jomās, sākot ar aizsardzības politiku un plānošanu, civili-militārajām attiecībām, izglītību un apmācību, un beidzot ar gaisa aizsardzību, sakariem, informācijas sistēmām, krīzes situāciju novēršanu un civilo ārkārtas situāciju plānošanu.

Lai nodrošinātu labāku sadarbību starp Partnervalstu un NATO militārajiem spēkiem miera uzturēšanas operācijās, PfP Plānošanas un Pārskata Process paredz noteiktas vadlīnijas

savstarpējās savietojamības un spēju nodrošināšanas jautājumos. Šis mehānisms ir balstīts uz NATO militāro spēku plānošanas sistēmu, un Partnervalstis tajā var piedalīties brīvprātīgi. Plānošanas mērķi jeb tā sauktie Partnerattiecību Mērķi tiek individuāli pārspriesti ar katru dalībvalsti, un progress tiek izvērtēts detalizētos pārskatos. Šis process ir devis lielu ieguldījumu Partnervalstu ciešai sadarbībai Balkānu miera operācijās.

Pēdējo gadu laikā ir palielināta PfP operatīvā darbība un Partnervalstu piesaiste PfP lēmumu pieņemšanas un plānošanas procesā. Operatīvo Spēju koncepcija tika izveidota ar mērķi attīstīt ciešāku un koncentrētāku militāro sadarbību, tādā veidā uzlabojot daudznacionālo spēku militāro efektivitāti. Politiski - militāra struktūra tika izveidota, lai stiprinātu pārrunas ar Partnervalstīm krīžu saasināšanās gadījumā, kuru novēršanai var būt nepieciešama miera uzturēšanas spēku nosūtīšana. Tās mērķis ir arī iesaistīt Partnerus operatīvā plānu un spēku piesaistes procesa apspriešanas sākuma posmā.

Lai labāk iesaistītu Partnervalstis partnerattiecību ikdienas darbā, PfP personāls atrodas vairākos NATO štābos un to vada Partnervalstu militārpersonas. Apvienoto Spēku Eiropas Virspavēlniecības štābā (SHAPE) Monsā, Beļģijā, Partnerattiecību koordinēšanas centrs palīdz koordinēt PfP mācības. Starptautiskais koordinēšanas centrs piedāvā brīfingu un plānošanas iespējas visām valstīm ārpus NATO, kas piedalās ar saviem spēkiem NATO vadītajās miera uzturēšanas operācijās Balkānos un Afganistānā.

² Helsinku noslēguma dokuments tika pieņemts Eiropas Drošības un sadarbības konferencē 1975. gadā ar mērķi noteikt starptautiskās uzvedības standartus, ieviest drošības un uzticēšanās pasākumus starp Austrumiem un Rietumiem, veicināt cilvēktiesību ieviešanu, kā arī veicināt ekonomisko, kultūras, zinātnes un tehnisko sadarbību.

Eiroatlantiskā Sadarbības Padome

Eiroatlantiskā Sadarbības Padome apvieno daudznacionālā forumā 46 NATO dalībvalstis un Partnervalstis, lai nodrošinātu regulāru dialogu un konsultācijas par politiskiem un ar drošību saistītiem jautājumiem. Tā darbojas arī kā politiska struktūra individuālu divpusēju attiecību veidošanai starp NATO un PfP valstīm.

1997. gada lēmums izveidot EAPC atspoguļoja vēlmi iet tālāk par NACC sasniegumiem un radīt drošības forumu, kas būtu spējīgs tālāk attīstīt nozīmīgās partnerattiecības, kuras bija izveidojušās PfP ietvaros un miera uzturēšanas operācijās Bosnijā un Hercegovinā, kur līdz ar Alianses dalībvalstu kareivjiem 1996. gadā piedalījās arī 14 Partnervalstu militārie spēki.

EAPC izveide papildināja PfP lomas palielināšanu, padziļināti iesaistot Partnervalstis visu partnerattiecību aspektu lēmumu pieņemšanā un plānošanas procesā.

Papildus īstermiņa konsultācijām EAPC par aktualitātēm politiskajos un drošības jautājumos divgadīgais EAPC darbības plāns nodrošināja ilgtermiņa konsultācijas un sadarbību veselā virknē jautājumu. Tostarp ietilpa tādi jautājumi kā krīzes situāciju noregulēšana un miera uzturēšanas operācijas, reģionālie jautājumi, bruņojuma kontrole un masu iznīcināšanas ieroču izplatība, starptautiskais terorisms, aizsardzības jautājumi kā, piemēram, plānošana, budžeta sastādīšana, politika un stratēģija, civilās trauksmes plānošana un gatavība dabas katastrofām, sadarbība bruņojuma jautājumos, kodoldrošība, civili - militārā sadarbība gaisa satiksmes pārraudzībā, kā arī sadarbība zinātnē.

EAPC sanāksmes notiek katru mēnesi vēstnieku līmenī, reizi gadā tiekas ārlietu, aizsardzības ministri un bruņoto spēku virspavēlnieki, kā arī dažkārt tiek organizētas valstu un valdību

vadītāju tikšanās. 2005. gadā ikgadējā augstākā līmeņa sanāksme pievērsīsies svarīgiem politikas jautājumiem, kas skar Eiroatlantisko kopienas. Lielākajai daļai Partnervalstu ir savas diplomātiskās misijas NATO galvenajā mītnē Briselē, kas nepieciešamības gadījumā nodrošina regulārus sakarus un konsultācijas. Piemēram, pavisam drīz pēc teroristu uzbrukumiem ASV 2001. gada septembrī 12. septembrī uz tikšanos sanāca NATO un Partnervalstu vēstnieki. Šajā dienā paustā vienotība EAPC dalībvalstu vidū no Ziemeļamerikas un Eiropas līdz Centrālāzijai, kā arī to līdzdalība ASV vadītajā pretterorisma kampaņā pierāda NATO partnerattiecību programmas nozīmi Eiroatlantiskās drošības kultūras veidošanā.

Partnerattiecības pēc Prāgas

Prāgas samita laikā pieņemtā EAPC Pretterorisma Rīcības plāna mērķis bija apvienot kopīgos spēkus cīņā ar terorisma draudiem. Tāpat tika veikta virkne pasākumu, lai uzlabotu sadarbību starp NATO un Partnervalstīm. Kopīgs EAPC un PfP pārskats rekomendēja stiprināt politisko dialogu ar Partnervalstīm un padziļināt to iesaisti aktivitāšu plānošanā, veikšanā un pārraudzīšanā, kurās tās piedalās. Tika izveidots arī jauns sadarbības mehānisms - Individuālās partnerības Rīcības plāns, kas dod iespēju Aliansei pielāgot tās palīdzību konkrētai Partnervalstij, kas ir lūgusi plašāku atbalstu

iekšzemes reformām, atbilstoši konkrētām vajadzībām un apstākļiem. Ņemot vērā Prāgas samita laikā panākto progresu, uz nākamo NATO samitu Stambulā 2004. gadā tiek gatavoti jauni ieteikumi, lai tālāk veidotu PfP ar mērķi risināt svarīgākos jautājumus un nodrošināt individuālu Partnervalstu vajadzības un spēju attīstību, veicināt aizsardzības reformas, kas nodrošina militārās pārmaiņas un savstarpējo savietojamību, kā arī pastiprināt reģionālo sadarbību un savstarpējo atbalstu.

Ikviens Eiropas valsts var kļūt par NATO dalībvalsti. Vašingtonas līguma 10. pants paredz, ka alianses dalībvalstis "var uzaicināt jebkuru citu Eiropas valsti, kas ir spējīga sekmēt šī Līguma principus un veicināt Ziemeļatlantijas telpas drošību" kļūt par alianses dalībvalsti. Pēc piecām paplašināšanās kārtām, 12 NATO dibinātājvalstu skaits ir palielinājies līdz 26.

NATO durvis paliek atvērtas. Pēc pēdējās paplašināšanās kārtas, kad 2004. gadā par dalībvalstīm kļuva Bulgārija, Igaunija, Latvija, Lietuva, Rumānija, Slovākija un Slovēnija, Aliansē cer iestāties vēl trīs kandidātvalstis – Albānija, Horvātija un Bijusī Dienvidslāvijas Republika Maķedonija*.

Katras paplašināšanās kārtas mērķis bija paplašināt Eiroatlantisko drošību un palielināt NATO spēku, vienotību un dzīvotspēju. Paplašināšanās nav vērsta pret kādas trešās valsts drošības interesēm.

Katra paplašināšanās kārtā ir veicinājusi drošību un stabilitāti Eiropā un palīdzējusi pārvarēt kontinenta dalījumu pēc diviem kariem 20. gs. sākumā, kam vēlāk sekoja četrdesmit gadus ilga dzelzs priekšvara dalījums. 1952. gadā Aliansē tika uzņemta Grieķija un Turcija. 1955. gadā, tikai desmit gadus pēc Otrā Pasaules kara, pievienojās Vācijas Federatīvā Republika, tādējādi integrējoties Rietumos un liekot pamatu Vācijas apvienošanai. Pēc asām politiskām debatēm 1982. gadā pievienojās Spānija, kas palika ārpus Alianses integrētās militārās struktūras līdz 1998. gadam. Nozīmīgs solis pretī Aukstā kara nesaskaņu pārvarēšanai bija 1997. gada Madrides samītā pieņemtais lēmums par Čehijas, Ungārijas un Polijas uzaicināšanu uzsākt pievienošanās sarunas ar NATO, tādējādi dodot iespēju bijušajām Varšavas pakta valstīm pievienoties Aliansei.

Alianses paplašināšanās pēc Aukstā kara

Pirmā paplašināšanās kārtā pēc Aukstā kara nebija vienkārša, jo šim lēmumam bija nepieciešama vienotība visu dalībvalstu vidū.

Sevišķi svarīgi bija saglabāt Alianses spēju pieņemt vienprātīgus lēmumus un nodrošināt, ka paplašināšanās stiprinās Eiropas drošību. 1994. gadā sagatavotajā un gadu vēlāk izdotajā "Pētījumā par NATO paplašināšanos" tika secināts, ka jaunu dalībvalstu uzņemšana un alianses paplašināšanās politiskie, militārie un ekonomiskie ieguvumi ir solis pretim Alianses pamatmērķiem - veicināt drošību un paplašināt stabilitāti visā Eiroatlantiskajā telpā. Vienlaicīgi Alianses attiecību attīstība ar Krieviju, Ukrainu un citām Partnervalstīm nodrošinātu arī visas Eiropas intereses.

Pēc Aukstā kara pirmās paplašināšanās kārtas galvenais uzdevums bija izmainīt Krievijas uzskatus par Aliansi kā militāru bloku, kas apdraud Krievijas intereses. Sabiedrotie bija vienprātis, ka Krievijai ir nozīmīga loma Eiropas stabilitātē un drošībā, kā arī atzina nepieciešamību pievērsties jautājumam par Krievijas attieksmi attiecībā uz Alianses paplašināšanos. Ir jārespektē katras neatkarīgas Eiropas valsts tiesības meklēt savus drošības risinājumus un vēlmi būt piederīgai starptautiskajām organizācijām. Tāpat ir jārespektē arī Alianses dalībvalstu tiesības pieņemt savus lēmumus. Pirms ielūgumu izsniegšanas Madrides galotņu sanāksmē NATO centās nostiprināt un institucionalizēt dialogu ar Krieviju. 1997. gadā tika parakstīts NATO – Krievijas pamataktis (skat. 7. nodaļu) un vairākkārt tika atkārtota NATO aņņemšanās neizvietot kodolieročus vai ārvalstu karaspēku jauno dalībvalstu teritorijā.

Balstoties uz Pētījuma par NATO paplašināšanos rekomendācijām, pēc saspringta dialoga ar ieinteresētajām Partnervalstīm un plašām konsultācijām Sabiedroto vidū 1997. gadā Čehiju, Poliju un Ungāriju uzaicināja uzsākt sarunas par pievienošanos Aliansei, un 1999. gada 12. martā tās oficiāli kļuva par dalībvalstīm.

Vairākas valstis bija neapmierinātas, ka tās netika iekļautas pirmajā paplašināšanās kārtā. Taču NATO dalībvalstis uzsvēra, ka Alianses durvis paliek atvērtas citām valstīm, kas nākotnē vēlas iestāties NATO. 1999. gada aprīlī Vašingtonas

galotņu sanāsmē Sabiedrotie uzsāka Rīcības plāna dalībai NATO izstrādi un izpildi (RPDN), lai palīdzētu kandidātvalstīm sagatavoties nākotnes dalībai Aliansē (*skat. Rīcības plāns dalībai NATO*). Septiņas sākotnējās RPDN valstis – Bulgārija, Igaunija, Latvijas, Lietuva, Rumānija, Slovākija un Slovēnija – tika uzaicinātas uzsākt pievienošanās sarunas 2002. gada novembrī Prāgas galotņu tikšanās laikā.

Pēc vairākiem konsultāciju posmiem ar septiņām valstīm 2003. gada martā Sabiedrotie parakstīja septiņu uzaicināto valstu pievienošanās protokolus. Septiņas jaunās dalībvalstis varēja pievienoties NATO dibināšanas līgumam 2004. gada 29. martā, kad bija noslēgušies

Ziemeļatlantijas līguma pievienošanās protokolu ratifikācija visās dalībvalstīs, vadoties pēc to nacionālajām un parlamentārajām procedūrām. No jaunajiem Sabiedrotajiem tiek gaidīts, ka tie turpinās veikt nozīmīgas reformas arī pēc pievienošanās, īpaši aizsardzības jomā.

NATO saglabā savu atvērto durvju politiku arī pēc otrās paplašināšanās kārtas. Tas iedrošinājis pārējās trīs RPDN valstis – Albāniju, Horvātiju un Bijušo Dienvidslāvijas Republiku Maķedoniju* – turpināt uzsāktās reformas, īpaši aizsardzības un drošības jomās. Horvātijas gadījumā viens no noteicošajiem faktoriem būs tās sadarbība ar Starptautisko Kara tribunālu bijušās Dienvidslāvijas jautājumā.

Rīcības Plāns dalībai NATO

Pamatojoties uz pirmo paplašināšanās kārtu pēc Aukstā kara, 1999. gadā izstrādāja un sāka pildīt Rīcības Plānu dalībai NATO (RPDN), lai palīdzētu sagatavoties valstīm, kas vēlas kļūt par NATO dalībvalstīm. Kopš RPDN uzsākšanas tajā piedalījušās deviņas valstis – Albānija, Bulgārija, Igaunija, Latvija, Lietuva, Rumānija, Slovākija, Slovēnija un Bijusī Dienvidslāvijas Republika Maķedonija*. 2002. gada maijā tām pievienojās arī Horvātija. Septiņas no RPDN valstīm kļuva par Alianses dalībvalstīm 2004. gadā.

Lai kļūtu par NATO dalībvalsti, kandidātvalstīs jānodrošina funkcionējoša demokrātija, politiskā sistēma un tirgus ekonomika, jāievēro nacionālo minoritāšu tiesības saskaņā ar EDSO standartiem, jāatrisina nesaskaņas ar kaimiņvalstīm un jāņem vērā nākotnē konfliktus risināt mierīgā ceļā. Tāpat kandidātvalstīm jābūt gatavām sniegt militāro ieguldījumu Alianses mērķos, nodrošināt savietojamību ar citu dalībvalstu bruņotajiem spēkiem un funkcionējošas civili - militārās attiecības atbilstoši demokrātijas standartiem.

Dalība RPDN negarantē dalībvalsts statusu nākotnē. Tomēr tā palīdz ieinteresētajām valstīm koncentrēt uzmanību uz mērķiem un prioritātēm, kas iestrādāti plānā, kā arī saņemt speciālistu palīdzību un NATO novērtējumu. RPDN aptver visus ar dalību NATO saistītos jautājumus, tajā skaitā prasības politiskajos, ekonomiskajos, aizsardzības, resursu, informācijas, drošības un juridiskajos jautājumos.

Katra RPDN iesaistītā valsts var brīvi izvēlēties tos RPDN elementus, kas vislabāk atbilst to nacionālajām vajadzībām, kā arī noteikt savas prioritātes un to izpildes termiņus. Dalība Partnerattiecības mieram programmā (PfP), īpaši PfP Plānošanas un pārskata procesā, ir neatņemama RPDN sastāvdaļa. Tas dod kandidātvalstīm iespēju attīstīt savus spēkus un spēku struktūras, lai tie būtu labāk sagatavoti sadarboties ar Alianses spēkiem. Lai pārraudzītu progresu un garantētu konsultācijas un atgriezenisko saikni, tiek organizētas regulāras tikšanās ar Sabiedrotajiem. RPDN izpildei regulāri seko līdzīgi Ziemeļatlantijas Padome.

Kopš deviņdesmito gadu sākuma NATO ir centusies stiprināt un attīstīt sadarbību ar Krieviju. NATO dalībvalstu un Krievijas sadarbības pamatojums ir skaidrs – kopīgie drošības izaicinājumi vislabāk risināmi sadarbojoties, un Krievijas iesaistīšana ir nozīmīgs aspekts visaptverošas Eiropas drošības sistēmas izveidē pēc Aukstā kara.

2002. gada maijā Romas galotņu sanāksmē NATO – Krievijas partnerībai tika izveidots jauns pamats. To lielā mērā noteica 2001. gada septembra teroristu uzbrukumi, kas pastiprināja nepieciešamību pēc koordinētas darbības kopīgu draudu novēršanā. Tika izveidota jauna NATO – Krievijas Padome, kas apvieno NATO Sabiedrotos un Krieviju kā vienlīdzīgus partnerus ar mērķi noteikt kopīgas darbības iespējas un realizēt tās. Sadarbība tiek pastiprināta tajās sfērās, kas ir īpaši nozīmīgas abām iesaistītajām pusēm.

Vēlme padziļināt NATO - Krievijas sadarbību tika pirmo reizi izteikta 1997. gadā noslēgtajā "NATO - Krievijas savstarpējo attiecību, sadarbības un drošības pamataktā". NATO - Krievijas Padomes izveide vēlreiz apliecina kopīgos NATO valstu un Krievijas nodomus strādāt ciešāk, lai izveidotu ilglaicīgu un visaptverošu mieru Eiroatlantiskajā telpā.

NATO – Krievijas attiecību attīstība

Krievija bija Ziemeļatlantijas Sadarbības padomes dibinātājvalsts 1991. gadā, un 1994. gadā tā pievienojās programmai "Partnerattiecības mieram". No 1996. gada līdz 2003. gada vasarai Krievijas miera uzturēšanas spēki strādāja kopā ar NATO sadarbības partneriem Balkānos. Tomēr pamats ciešai un ilgstošai sadarbībai tika izveidots līdz ar NATO un Krievijas Pamataktu, kas tika noslēgts 1997. gada 27. maijā Parīzē. Pēc tam tika izveidota NATO – Krievijas Apvienotā patstāvīgā

padome, kas bija galvenais forums regulārām konsultācijām kopīgo drošības jautājumu risināšanai, kā arī konsultāciju un sadarbības programmu attīstīšanai.

Ar dialoga palīdzību nākamajos piecos gados tika panākts ievērojams progress savstarpējās uzticības veidošanā un nepareizu priekšstatu pārvarēšanā. Neskatoties uz gadu ilgu Apvienotās patstāvīgās padomes darba pārtraukumu 1999. gadā, ko ietekmēja viedokļu atšķirības attiecībā uz Kosovas gaisa uzlidojumu kampaņu, sadarbība tomēr tika turpināta, tajā skaitā miera uzturēšana Bosnijā un Hercegovinā.

Tomēr NATO – Krievijas Pamataktā iekļautie mērķi netika pilnībā realizēti Apvienotās patstāvīgās padomes ietvaros. "NATO +1" formāts nozīmēja, ka NATO sēdās pie sarunu galda ar saskaņotām Alianses pozīcijām, bet pēc tam vairāk vai mazāk divpusējā līmenī notika NATO – Krievijas informācijas apmaiņa un konsultācijas. Šis process kļuva apgrūtināts, kad bija nepieciešama sadarbība, kas pārsniedza konsultācijas. Tāpēc neilgi pēc 11. septembra uzbrukumiem, kad steidzami bija nepieciešama kopīga rīcība starptautiskā terorisma un citu jauno drošības izaicinājumu novēršanai, sabiedrotie un Krievija izmantoja izdevību, lai paaugstinātu attiecību līmeni un veicinātu sadarbību kā vienlīdzīgi partneri, izveidojot NATO – Krievijas Padomi (*skat. NATO – Krievijas Padome*).

1998. gadā Krievija atklāja savu pārstāvniecību NATO, lai tādējādi veicinātu sadarbību. Kopš tā brīža arī Maskavā ir izveidots NATO Informācijas centrs, kura mērķis ir skaidrot jaunā NATO iezīmes un uzsvērt NATO – Krievijas partnerības ieguvumus. Maskavā ir izveidota arī NATO Militārā sadarbības misija, kas palīdz uzlabot caurspīdīgumu un praktisko militāro sadarbību.

Sadarbības padziļināšana

NATO – Krievijas Padome attīstās kā sekmīgs konsultāciju, vienotības, sadarbības, kopīgu lēmumu un darbības mehānisms. Jau pēc astoņpadsmit Padomes pastāvēšanas mēnešiem tika noturētas politiskās konsultācijas par situāciju Afganistānā, Serbijā un Melnkalnē, Bosnijā un Hercegovinā. Savukārt praktiska sadarbība jau sniedza konkrētus ieguvumus.

NATO – Krievijas Padomes ietvaros ir izveidotas vairākas darba grupas un komitejas terorisma, ieroču neizplatīšanas, miera uzturēšanas, teritoriālās raķešu aizsardzības, gaisa telpas vadības sadarbības, civilo ārkārtas situāciju, aizsardzības reformas, zinātniskās sadarbības un modernās sabiedrības izaicinājumu jomās. Eksperti turpina strādāt pie individuāliem projektiem arī citās jomās. Gandrīz katru dienu notiek NATO – Krievijas Padomes tikšanās vienā vai otrā līmenī, kas nodrošina neredzētu kontaktu intensitāti un neformālās konsultācijas.

Cīņa ar terorismu un jaunajiem drošības izaicinājumiem ir galvenās sadarbības jomas, kurās ir vērojami pirmie nozīmīgie rezultāti pastiprinātajās NATO – Krievijas attiecībās. Tiek attīstīts un regulāri novērtēts konkrētu terorisma draudu kopīgais novērtējums Eiroatlantiskajā telpā, kā arī pētīta militāro spēku loma terorisma apkarošanā. Ir pastiprināta sadarbība pret ķīmisko, bioloģisko un kodolieroču, kā arī ballistisko raķešu tehnoloģijas izplatīšanu. Tiek gatavots kopīgs novērtējums par masu iznīcināšanas ieroču izplatības globālajām tendencēm. Teritoriālās raķešu aizsardzības jomā galvenā uzmanība tiek pievērsta vēl nepieredzētiem draudiem, ko rada pieaugošā arvien precīzāku ballistisko raķešu pieejamība. Kopīgās gaisa telpas iniciatīvas mērķis ir sekmēt sadarbību gaisa satiksmes vadības un gaisatelpas novērošanas jomās, kas veicinātu

NATO – Krievijas Padome

Pamatojoties uz 2002. gada Romas deklarāciju, kas balstīta uz 1997. gada NATO – Krievijas Pamataktā noteiktajiem mērķiem un principiem, tika izveidota NATO – Krievijas Padome. Tā darbojas kā konsultāciju, vienprātības veidošanas, sadarbības, kopīgu lēmumu un darbības mehānisms, kura ietvaros individuāli Sabiedrotie un Krievija kā līdztiesīgi partneri risina dažāda veida Eiroatlantiskās telpas kopīgos drošības jautājumus. Pastāvīgs politiskais dialogs drošības jautājumos dod iespēju savlaicīgi identificēt iespējamās problēmas, noteikt atbilstošu kopīgu pieeju un rīcību.

Jaunā Padome, kas aizstāj NATO – Krievijas Apvienoto pastāvīgo padomi, darbojas, balstoties uz vienprātības principa. To vada NATO Ģenerālsekretārs. Padomes sanāksmes notiek vismaz vienreiz mēnesī vēstnieku un militāro pārstāvju līmenī, divreiz gadā ārlietu, aizsardzības ministru un ģenerālštāba vadītāju līmenī un šad tad arī valstu un valdību vadītāju līmenī. Nozīmīgs jauninājums ir Padomes sagatavošanas komiteja, kas sanāk kopā vismaz divas reizes mēnesī, lai sagatavotu vēstnieku diskusijas un pārraudzītu ekspertu darbību, kas atrodas Padomes pakļautībā.

NATO – Krievijas Padomes ietvaros darbs koncentrējas uz visām savstarpējo interešu sfērām, kas noteiktas Pamataktā. Sadarbība tiek pastiprināta vairākās jomās, to skaitā cīņa ar terorismu, krīžu noregulēšana, masu iznīcināšanas ieroču neizplatīšana, bruņojuma kontrole un uzticēšanās veidošanas pasākumi, teritoriālo pretraķešu aizsardzība, loģistika, militārā sadarbība, aizsardzības reforma un civilās krīzes.

gaisa telpas drošību, transparenci un palīdzētu novērst iespējamo civilo lidmašīnu izmantošanu terorisma nolūkiem.

Galvenais militārās sadarbības mērķis ir uzlabot savietojamību, jo mūsdienu militārajiem spēkiem jābūt gataviem darboties daudznacionālas pavēlniecības un spēku struktūras ietvaros, kad nepieciešams piedalīties miera uzturēšanas vai krīžu kontroles operācijās. NATO – Krievijas Padomes ietvaros notiek nozīmīgas mācības un tiek ieviestas mācību programmas. Loģistika ir vēl viena uzdevumu sfēra, tajā skaitā iekārtu, gaisa transporta un liduzpildes procedūras savietojamības pārbaudes. Pēc 2000. gada augusta, kad nogrima Krievijas kodolzemūdene *Kursk* un bojā gāja 118 apkalpes locekļi, tika pastiprināta meklēšanas un glābšanas sadarbība jūrā. 2003. gada februārī starp NATO un Krieviju tika parakstīta vienošanās par zemūdens apkalpes glābšanu.

Aizsardzības reforma ir vēl viena kopīgo interešu joma. Krievijā un NATO valstīs jābūt atbilstoša lieluma, atbilstoši apmācītiem un aprīkotiem bruņotajiem spēkiem, kas ir gatavi stāties pretī visiem iespējamajiem 21. gadsimta draudiem. Lai arī nav noteikta plāna militāro reformu jomā, Krievija var gūt labumu no NATO valstu pieredzes, kas pēdējās desmitgades laikā ir ieviesušas nozīmīgas reformas, lai pielāgotu bruņotos spēkus mūsdienu prasībām. Pēc 2002. gada oktobra ideju apmaiņas ir aizsākta sadarbība tādās aizsardzības reformas jomās kā cilvēku un finansu resursu pārvalde, makroekonomiskie, finansiālie un sociālie jautājumi, spēku plānošana. Tiek paplašinātas aktivitātes kopīgā atvaļināto Krievijas militāro personu apmācību projekta

ietvaros, kas tika uzsākts 2002. gada jūlijā Maskavā. Turklāt 2003. gadā NATO Aizsardzības koledža Romā piešķīra divas stipendijas Krievijas akadēmiķiem aizsardzības reformu pētniecības veicināšanai.

Kopš 1996. gada Krievija un NATO sadarbojas, lai varētu kopīgi darboties civilo ārkārtas situāciju, piemēram, zemestrīču un plūdu gadījumā, kā arī varētu koordinēt katastrofu paredzēšanu un novēršanu, pirms tās parādās. Pēc Krievijas priekšlikuma 1998. gadā tika izveidots Eiroatlantijas Katastrofu likvidēšanas koordinācijas centrs. Dažādas katastrofu atbalsta mācības un semināri, kuros bieži piedalās arī pārstāvji no citām partnervalstīm, palīdz attīstīt civili - militāro sadarbību. NATO – Krievijas padomes ietvaros darbs šajā jomā galvenokārt koncentrējas uz savietojamības, procedūru uzlabošanu, kā arī informācijas un pieredzes apmaiņu.

1998. gadā aizsāktās zinātnes un tehnoloģijas sadarbības ar Krieviju ietvaros galvenā uzmanība tika veltīta trīs jomām, kas īpaši interesēja Krieviju – plazmas fizika, augu biotehnoloģija, katastrofu paredzēšanas un novēršanas jautājumi. Tomēr NATO – Krievijas Padomes Zinātnes komitejas ietvaros tika ieviesta jauna sadarbības joma – civilās zinātnes izmantošana aizsardzībai pret terorismu un jaunajiem draudiem tādās jomās kā sprāgstvielu atklāšana, sociālo un psiholoģisko faktoru ietekme uz terorismu. Vēl viena jauna sadarbības joma ir dabas aizsardzības problēmas, kas rodas civilo un militāro darbību rezultātā, kas tiek risinātas 2003. gadā izveidotajā NATO – Krievijas Padomes Modernās sabiedrības izaicinājumu komitejā.

Miera uzturēšana

Septiņus gadus, nebūdamā NATO dalībvalsts, Krievija sniedza lielāko kontingentu (līdz to atsaukšanai no KFOR un SFOR 2003. gada vasarā) ar ANO mandātu apstiprinātajiem NATO vadītajiem miera uzturēšanas spēkiem Balkānos. Krievijas karavīri strādāja līdz ar NATO un Partnervalstu sabiedrotajiem, lai atbalstītu starptautiskās sabiedrības centienus izveidot ilgstošu drošību un stabilitāti reģionā.

Krievijas miera uzturēšanas spēki pirmo reizi tika izvietoti Bosnijā un Hercegovinā 1996. gada janvārī. Tie bija izvietoti Ziemeļu sektora daudznacionālās brigādes daļā un bija atbildīgi par diezgan plašu apgabalu, veicot ikdienas patruļas, drošības pārbaudes, sniedzot atbalstu rekonstrukcijas darbu veikšanā un humanitāro uzdevumu izpildē, kā, piemēram, palīdzot bēgļiem un pārvietotajām personām atgriezties mājās.

Krievija spēlēja nozīmīgu diplomātisku lomu Kosovā konflikta noregulēšanā, neskatoties uz politiskajām nesaskaņām NATO gaisa uzlidojumu kampaņas laikā Kosovai 1999. gadā. Līdz Krievijas spēku atsaukšanai, kas sākotnēji tika izvietoti Kosovā 1999. gada jūnijā, tiem bija nozīmīga loma Kosovā miera uzturēšanas spēkos. Tie strādāja daudznacionālo brigāžu ietvaros, lai saglabātu

drošību provinces austrumu, ziemeļu un dienvidu sektoros, kopīgi ar NATO kontingentu daļiņa atbildību par Prištinas lidlauku un Kosovā Poljē nodrošināja medicīniskās palīdzības saņemšanas vietas un pakalpojumu sniegšanu.

Ciešai NATO un Krievijas sadarbībai Balkānos bija būtiska nozīme attiecību uzlabošanā un uzticības veidošanā starp Krievijas un Sabiedroto militārajiem spēkiem. Savstarpēji iegūtajai uzticībai vajadzēja kalpot kā pamatam, lai tālāk izvērstu militāro sadarbību. Turklāt NATO – Krievijas Padomes ietvaros tika panākta vienošanās par vispārīgu kopīgas miera uzturēšanas koncepciju, kas nosaka kopēju pieeju, izveido konsultāciju, plānošanas un lēmumu pieņemšanas mehānismu krīžu gadījumā, kā arī nosaka jautājumus, kas saistīti ar kopīgām mācībām.

NATO – Ukrainas attiecību ietvaros tiek atzīta neatkarīgas, stabilas un demokrātiskas Ukrainas nozīme, kā arī šis valsts vēlme palielināt tās integrāciju Eiropas un Eiroatlantiskajās struktūrās. Tas tika noteikts 1997. gadā noslēgtajā Īpašo Partnerattiecību Hartā, kas ir formāls pamats Ukrainas konsultācijām ar NATO Eiroatlantiskās drošības jautājumos, un izveido NATO – Ukrainas komisiju, lai vadītu kopīgās aktivitātes.

NATO – Ukrainas attiecības tika uzsāktas 1991. gadā, drīz pēc tam, kad pēc Padomju Savienības sabrukuma tā ieguva neatkarību un iestājās Ziemeļatlantijas Sadarbības Padomē. Valsts vēlme integrēties Eiroatlantiskajā kopienā tika apstiprināta 1994. gadā, kad Ukraina kā pirmā Neatkarīgās Valstu Savienības valsts pievienojās programmai “Partnerattiecības mieram”. No tā laika Ukrainas vēlmi sniegt savu ieguldījumu Eiroatlantiskajā drošībā uzskatāmi parāda tās atbalsts NATO un Sabiedrotajiem miera uzturēšanas un krīžu noregulēšanas operācijās.

Lai veicinātu sadarbību, 1997. gadā Ukraina izveidoja savu pārstāvniecību NATO. Tajā pašā gadā Kijevā tika izveidots NATO Informācijas un dokumentācijas centrs, kura mērķis ir skaidrot Ukrainas sabiedrībai jaunā NATO iezīmes un NATO – Ukrainas partnerības priekšrocības un ieguvumus. 1999. gadā Kijevā tika izveidots arī NATO sadarbības birojs, lai atbalstītu Ukrainas aizsardzības reformas centienus un tās dalību programmā Partnerattiecības mieram.

2002. gada novembrī Prāgā tika pieņemts NATO – Ukrainas Rīcības plāns (skat. NATO – Ukrainas Rīcības plāns), lai tādējādi padziļinātu un paplašinātu NATO – Ukrainas attiecības.

Sadarbība drošības jomā

NATO un Ukraina cieši sadarbojas, lai garantētu drošību un stabilitāti Eiroatlantiskajā telpā. Vairākus gadus Ukraina piedalījies miera uzturēšanas spēkos Balkānos ar

kājinieku bataljonu. NATO vadītajos miera uzturēšanas spēkos Bosnijā un Hercegovinā Ukraina piedalījās ar mehanizētu kājinieku bataljonu un helikopteru eskadriļu. Kosovas operācijā Ukraina piedalījās ar helikopteru eskadriļu, kā arī sniedza nozīmīgu ieguldījumu kopīgajam Polijas – Ukrainas bataljonam. Lai tālāk apstiprinātu Ukrainas apņēmību veicināt starptautisko drošību, jāatzīmē, ka Ukraina nodrošina pārlidojumu kontroli koalīcijas spēkiem, kas izvietoti Starptautisko drošības atbalsta spēku (ISAF) ietvaros Afganistānā. Vadošo lomu ISAF spēlē individuāli sabiedrotie, kuru vadību NATO pārņēma 2003. gada augustā. Tāpat Ukraina izvietojusi 1800 vīrus starptautisko stabilizācijas spēku ietvaros Irākā, Polijas vadītajos daudznacionālajos spēkos, kas sastāv no vairāku NATO un Partnervalstu karavīriem.

Reformu atbalstīšana

NATO valstis, kā arī artsevišķi Sabiedrotie ar padomu un praktisku palīdzību atbalsta Ukrainas centienus izpildīt ambiciozo reformu plānu, kas noteikts NATO – Ukrainas Rīcības plānā un ar to saistītajos Ikgadējos mērķa plānos. Lai gan atlicis daudz darāmā, progress tomēr ir vērojams. Likumdošanas iniciatīvas veido pamatu politiskām, ekonomiskām un aizsardzības reformām, ir izveidotas arī vairākas valsts struktūras, kas pārrauga reformu ieviešanu un koordinēšanu.

Galvenā prioritāte ir aizsardzības reforma, kuras ietvaros Ukraina var izmantot NATO valstu pieredzi un zināšanas. Šobrīd Ukrainas galvenais uzdevums ir attīstīt jaunu drošības koncepciju un militāro doktrīnu, kā arī pabeigt visaptverošu aizsardzības pārskatu. NATO – Ukrainas sadarbība koncentrējas uz bruņoto spēku demokrātiskās un civilās kontroles stiprināšanu, NATO un Ukrainas spēku savietojamības uzlabošanu. NATO palīdz Ukrainai pārveidot tās no padomju laika mantoto milzīgo un slikti apbruņoto spēka struktūru uz mazākiem, modernākiem un efektīvākiem

spēkiem, kas ir gatavi saskarties ar drošības izaicinājumiem, kā arī aktīvi ieguldīt Eiropas stabilitātē un drošībā.

NATO – Ukrainas Aizsardzības reformu apvienotā darba grupa (JWGDR) tika izveidota, lai veicinātu konsultācijas un praktisku sadarbību tādos jautājumos kā aizsardzības budžets un tā plānošana, militāro spēku samazināšana un pārvēršana, pāreja no obligātā militārā dienesta uz brīvprātīgo karaspēku, kā arī civili - militārās attiecības. NATO arī rīko mācības vecākajām amatpersonām, lai atbalstītu aizsardzības pārveides procesu, un organizē militārā personāla pārkvalificēšanas programmas. Ukrainas Militārā komiteja papildina JWGDR darbu, kas NATO – Ukrainas Militārā darbības plāna ietvaros nodrošina ekspertīzi militārās sadarbības atbalsta jomās. Individuālu Sabiedroto palīdzība demilitarizācijas projektos Ukrainas izejvielu pārpalikumu un novecojušo sauszemes mīnu iznīcināšanai tiek nodrošināta PfP Kredītforda ietvaros.

Ukrainas dalība Partnerattiecības mieram programmā veicina arī savstarpējās savietojamības uzlabošanu. PfP Plānošanas un pārskata process atzīmē galvenās aizsardzības plānošanas prasības, bet dažādas PfP aktivitātes un militārās mācības dod iespēju Ukrainas militārajam personālam iegūt pieredzi darbā ar NATO spēkiem.

Plašāka sadarbība

NATO – Ukrainas sadarbība civilo ārkārtas situāciju plānošanā ir tiešs praktisks ieguvums Ukrainai. Galvenā uzmanība tiek pievērsta Ukrainas sagatavotībai civilo ārkārtas situāciju jomā un to novēršanā, jo tās Rietumu daļā plūdi ir bieža parādība. PfP mācības, tajā skaitā 2000. gada septembrī Ukrainas Aizkarpatu reģionā organizētās mācības, palīdz pārbaudīt katastrofu novēršanas procedūras. Bez tam NATO dalībvalstis un Partnervalstis palīdzēja Ukrainai pēc plūdiem 1995., 1998. un 2001. gadā.

Zinātniskā sadarbība ar Ukrainu tika uzsākta 1991. gadā. Kopš tā laika Ukraina pēc dalības NATO Zinātnes programmās ir otrā aiz Krievijas. Sadarbība ir attīstīta Zinātnes un vides sadarbības apvienotajā darba grupā. Papildus zinātnes izmantošanai aizsardzībā pret terorismu un jaunajiem draudiem Ukrainas patreizējās sadarbības prioritātes zinātnes un tehnoloģiju jomā ietver informāciju tehnoloģijas, šūnu bioloģiju un biotehnoloģiju, jaunos materiālus un racionālu dabas resursu izmantošanu.

NATO – Ukrainas Rīcības plāns

2002. gadā pieņemtais NATO – Ukrainas Rīcības plāns ir balstīts uz 1997. gada Hartu, kas joprojām ir pamats NATO – Ukrainas attiecībām. Tas nosaka stratēģisko plānu pastiprinātām konsultācijām politiskajos, ekonomiskajos un aizsardzības jautājumos, kā arī uzskaita Ukrainas stratēģiskos mērķus un prioritātes ceļā uz pilnīgu integrāciju Eiroatlantiskajās drošības struktūrās. Rīcības plāns uzskaita pieņemtus principus un mērķus politiskajos un ekonomiskajos, informācijas, drošības, aizsardzības, militārajos, informācijas aizsardzības un drošības, kā arī juridiskajos jautājumos.

NATO valstis atbalsta Ukrainas reformas, sniedzot tai palīdzību un padomus. Taču reformu ieviešana ir pilnībā atkarīga no Ukrainas, kas tiek mudināta ātrāk veicināt reformu procesu, lai stiprinātu demokrātiju, likuma varu, cilvēktiesības un tirgus ekonomiku. Reformas īpaši nepieciešamas aizsardzības un drošības sektoros.

Ilggadējie mērķa plāni, tajā skaitā Ukrainas veiktie pasākumi un kopīgās NATO – Ukrainas aktivitātes, nodrošina Rīcības plāna mērķu izpildi. Novērtēšanas sanāksmes notiek divreiz gadā, un katru gadu tiek sagatavots progressa ziņojums.

Aliansei ir ļoti nozīmīga drošība un stabilitāte Vidusjūras reģionā, jo vairākas NATO Dienvideiropas dalībvalstis robežojas ar Vidusjūru. Visas Eiropas drošība patiešām ir cieši saistīta ar drošību un stabilitāti Vidusjūras reģionā.

Šī iemesla dēļ 1995. gadā NATO uzsāka jaunu dialogu ar sešām valstīm Vidusjūras reģiona dienvidu daļā – Ēģipti, Izraēlu, Jordāniju, Mauritāniju, Maroku un Tunisiju. 2000. gada februārī šīm valstīm pievienojās arī Alžīrija. Vidusjūras dialogs ir neatņemama sastāvdaļa Alianses kopīgajā drošības perspektīvā. Tā mērķis ir veicināt drošību un stabilitāti reģionā, veidot labāku savstarpējo sapratni un izmainīt Dialogā iesaistīto valstu nepareizos priekšstatus par NATO. Dialogs papildina citas saistītas, bet atšķirīgas starptautiskās iniciatīvas Eiropas Savienības (ES) un Eiropas Drošības un sadarbības organizācijas (EDSO) ietvaros.

Politiskais dialogs un praktiskā sadarbība

Dialogs nodrošina iesaistītajām valstīm politisko dialogu un praktisko sadarbību ar NATO. Visiem Vidusjūras valstu partneriem tiek piedāvāts vienāds diskusiju un kopīgo aktivitāšu pamats, bet iesaistes līmenis atšķiras atkarībā no katras valsts vēlmēm.

Politiskais dialogs sastāv no regulārām divpusējām politiskajām diskusijām vēstnieku līmenī. Tas nodrošina viedokļu apmaiņu par Vidusjūras reģiona drošības jautājumiem un

Dialoga attīstību nākotnē. Ziemeļatlantijas padomes ietvaros tiek rīkotas arī multilaterālas tikšanās ar septiņām Dialoga valstīm, lai informētu par NATO aktivitātēm un apmainītos viedokļiem par aktuāliem notikumiem. Šādas tikšanās parasti notiek pēc NATO valstu ministru vai valsts vadītāju sanāksmēm vai īpašu apstākļu gadījumā. Piemēram, 2001. gada 23. oktobrī tika sasaukta sanāksme ar Vidusjūras partneriem par NATO rīcību pēc 11. septembra teroristu uzbrukumiem.

Praktiskā sadarbība tiek organizēta ikgadējās darba programmas ietvaros. Aktivitātes norisinās dažādos veidos, tajā skaitā, ielūdzot Dialoga valstu amatpersonas piedalītiesursos NATO skolā Oberamergau pilsētā Vācijā un NATO Aizsardzības koledžā Romā, Itālijā. Kursi ietver miera uzturēšanas jautājumus, ieroču kontroli, centienus novērst masu iznīcināšanas ieroču izplatību, vides aizsardzību, civili – militāro sadarbību civilo ārkārtas situāciju gadījumā un sadarbību Eiropas drošības jautājumos.

Tiek organizētas arī Dialogā iesaistīto valstu viedokļu veidotāju, akadēmiķu, žurnālistu un parlamentāriešu vizītes uz NATO. Dialogs veicina arī zinātnisko sadarbību NATO Zinātnes programmas ietvaros. Kopš 2000. gada NATO sponsorētajās zinātnes programmās piedalījušies vairāk nekā 800 zinātnieki no Dialoga valstīm.

Programmas militārā dimensija dod iespēju amatpersonām no Dialoga valstīm novērot

“Partnerattiecības mieram” mācības, piedalīties Stratēģiskās vadības organizētajos semināros un simpozijos, kā arī doties vizītēs uz NATO militāro štābu. Papildus NATO patstāvīgie jūras spēki Vidusjūrā veic vizītes Dialoga valstu ostās. 2002. gadā 300 amatpersonas no Dialoga valstīm piedalījās vairāk kā 50 dažādās aktivitātēs, kuras organizēja NATO savas militārās programmas ietvaros.

Trīs no Vidusjūras valstu partneriem – Ēģipte, Jordānija un Maroka – iepriekš piedalījušās NATO vadītajos miera uzturēšanas spēkos Balkānos. Līdz 2002. gada maijam SFOR un KFOR ietvaros tikai Marokai bija palikuši karavīri.

Vidusjūras dialoga attīstība

Dialogs attīstās gan attiecībā uz dalībniekiem, gan satura ziņā. Šāda fleksibilitāte dod iespēju Dialogam attīstīties saturiski un vairākām Dialoga valstīm sasniegt izaugsmi. Pēdējo gadu laikā politiskās diskusijas notiek biežāk un intensīvāk. Arī praktiskā dimensija ir ievērojami paplašinājusies kopš Dialoga aizsākšanas, un tagad aptver lielāko daļu aktivitāšu, kurās iesaistītas arī citas Partnervalstis.

Vidusjūras Sadarbības grupas izveide 1997. gadā veicināja jaunu un daudz dinamiskāku virzību Dialoga ietvaros. Tajā NATO dalībvalstis un Dialoga valstis var apmainīties uzskatiem par drošības situāciju Vidusjūras reģionā un tālāku Dialoga attīstību. 1999. gadā NATO galotņu sanāksmē Vašingtonā tika nolemts paplašināt

Dialoga politisko un praktisko dimensiju. Tas dod iespēju sadarbības sekmēšanai sfērās, kurās NATO var sniegt īpašu ieguldījumu. Īpaši tas attiecas uz militāro jomu, kā arī citām Dialoga valstu interesējošām sfērām.

Pēc 11. septembra notikumiem NATO un Dialoga valstis tikās daudz biežāk, gan individuāli, gan kopīgi konsultētos ar Ziemeļatlantijas Padomi. 2002. gada novembrī NATO galotņu tikšanās laikā Prāgā tika paziņots par iniciatīvas jauninājumiem. Alianses līderi pieņēma pasākumu kopumu, lai palielinātu Dialoga politisko un praktisko dimensiju, izveidojot šo attiecību stiprināšanu un padziļināšanu par Alianses prioritāti.

Pieņemtie pasākumi ietver daudz regulārāku un efektīvāku konsultāciju procesu, konkrētāku aktivitāšu noteikšanu un piemērotāku pieeju sadarbībai. Paralēli jau pastāvošo sadarbības sfēru padziļināšanai tika ieteikts izveidot arī jaunas, tostarp īpaši atlasītas aktivitātes, lai uzlabotu Dialoga valstu iespējas piedalīties NATO vadītajās krīžu neregulēšanas operācijās, kas neietilpst 5. panta ietvaros, sadarbību aizsardzības reformas un aizsardzības ekonomikas jomās, konsultācijas terorisma un robežu drošības jautājumos, kā arī katastrofu novēršanā. Šo pasākumu ieviešana palīdzēs pārveidot NATO un Dialoga valstu attiecības. Bez tam tiek izskatītas iespējas vēl vairāk paplašināt Vidusjūras Dialoga ietvaru, par ko tiks diskutēts nākamajā NATO galotņu sanāksmē Stambulā 2004. gadā.

Viens no nozīmīgākajiem NATO pārmaiņu aspektiem bija lēmums uzņemties miera nodrošināšanas un krīžu situāciju noregulēšanas operācijas Eiroatlantiskajā telpā un ārpus tās. Pirmo reizi NATO iesaistījās šādā operācijā 1995. gadā Balkānos, kur nestabilitāte un konflikts tieši apdraudēja Alianses dalībvalstu drošības intereses, kā arī Eiropas mieru un stabilitāti kopumā. Vēl nesen, iesaistoties miera uzturēšanā Afganistānā, Alianse parādīja, ka tā ir gatava stāties pretī drošības izaicinājumiem ārpus tās tradicionālās atbildības zonas.

Bez tam NATO iesaistīšanās šādās operācijās ir palielinājusi kontaktus un sadarbību ar valstīm ārpus NATO un arī citām organizācijām, kas sniedz savu ieguldījumu. Šodien drošības sadarbības pamats ir ciešas darba attiecības ar starptautiskajām un nevalstiskajām organizācijām un sadarbība ar valstīm, kas piedalās programmā "Partnerattiecības mieram".

Bosnija un Hercegovina

Pēc tam, kad NATO bija atbalstījusi ANO centienus novērst karu Bosnijā no 1992. – 1995. gadam (skat. arī 4. nodaļu), sešas dienas pēc Deitonas miera līguma parakstīšanas 1995. gada decembrī Alianse saskaņā ar ANO mandātu izvietoja Bosnijā – Hercegovinā miera nodrošināšanas spēkus (IFOR), lai ieviestu Deitonas miera līguma militārās vienošanās. IFOR misija bija izbeigt karadarbību, sadalīt kara pārņemtās valsts bruņotos spēkus Bosnijas un Hercegovinas Federācijā un Serbijas Republikā un pārvietot teritoriju starp abām vienībām. Gada laikā IFOR izpildīja savu uzdevumu, un 1996. gada decembrī tos nomainīja daudz mazāki Miera stabilizācijas spēki (SFOR).

SFOR galvenais uzdevums bija novērst nemieru atjaunošanos un veicināt tādas vides

veidošanos, kuras ietvaros varētu nodrošināt miera procesa turpināšanu. Salīdzinājumā ar IFOR, to misija tik paplašināta. Viens no SFOR uzdevumiem bija atbalsta sniegšana civilajām organizācijām, kas iesaistītas starptautiskās sabiedrības centienos izveidot valstī ilgstošu mieru. Miera uzturēšanas spēki palīdzēja bēgļiem un pārvietotajām personām atgriezties mājās un sniedza savu ieguldījumu Bosnijas militāro spēku reformēšanā. Bez tam SFOR aktīvi iesaistās arī apsūdzēto kara noziedznieku aizturēšanā un to nogādāšanā uz Starptautisko Kara tribunālu Hāgā.

Līdz ar drošības situācijas uzlabošanos karavīru skaits tiek pastāvīgi samazināts. No 60 000 karavīriem, kas bija izvietoti IFOR ietvaros, līdz 2004. gada pavasarim SFOR sastāvēja tikai no 7000 karavīriem, kas ir ievērojams samazinājums un tādējādi parāda progresu, kas veikts ceļā uz mieru Bosnijā - Hercegovinā. SFOR lieluma un struktūras iespējas nākotnē tiek izvērtētas, tajā skaitā iespējamā operācijas izbeigšana līdz 2004. gada beigām un tās iespējamā nodošana ES vadīto spēku pārraudzībā. Taču NATO saglabās savu klātbūtni šajā valstī.

Kosova

Konflikta rezultātā, kas izcēlās etnisko albāņu apdzīvotajā Dienvidslāvijas provincē Kosovā 1998. gadā, vairāk kā 300 000 cilvēku pameta savas mājas. Belgrada atteicās uz klausīt starptautiskās prasības par Serbijas spēku atsaukšanu. Tāpat tā atteicās sadarboties, lai izbeigtu vardarbību un atļautu bēgļiem atgriezties mājās. Kad 1998. gada oktobrī NATO piedraudēja veikt gaisa uzlidojumus, Dienvidslāvijas prezidents Slobodans Miloševićs piekrita sadarboties, un gaisa uzlidojumi tika atcelti. Eiropas Drošības un sadarbības organizācija (EDSO) aizsūtīja savus novērotājus, kamēr NATO uzņēmās gaisa novērošanu un izvietoja militāro

uzdevumu vienību Bijušajā Dienvidslāvijas Republikā Maķedonijā*, kas bija gatavi evakuēt EDSO novērotājus konflikta atjaunošanās gadījumā.

1999. gada sākumā atkal atsākās vardarbība. Serbijas spēki pastiprināja savas operācijas. Konflikta neizdevās atrisināt ar intensīviem un kopīgiem starptautiskās diplomātijas centieniem, kā rezultātā martā EDSO novērotāju misija tika atsaukta. Pēc pāris dienām kā pēdējā cerība tika uzsākta Sabiedroto gaisa uzlidojumu kampaņa mērķiem Federālajā Dienvidslāvijas Republikā. Bija nepieciešamas 78 gaisa uzlidojumu dienas, lai piespiestu Miloševića režīmu izbeigt represijas un piekrist starptautiskās sabiedrības prasībām. NATO veica gaisa uzlidojumus tikai pret režīma un militārajām struktūrām, cenšoties līdz minimumam samazināt civiliedzīvotāju upurus. Tajā pašā laikā Sabiedroto spēki palīdzēja novērst bēgļu krīzi kaimiņvalstīs – Albānijā un Bijušajā Dienvidslāvijas Republikā Maķedonijā*, kur etnisko albāņu bēgļu skaits sasniedza attiecīgi 445 000 un 330 000 tūkstošus. Bez tam, pastāvēja uzskats, ka apmēram 400 000 tūkstoši etnisko albāņu bija pārvietoti pašā Kosovā.

Pēc Militāri tehniskās vienošanās noslēgšanas starp NATO un Dienvidslāvijas komandieriem Kosovā provincē saskaņā ar ANO mandātu tika izvietoti NATO vadītie Miera uzturēšanas spēki (KFOR). To misija bija novērst nemieru atjaunošanos, izveidot drošu vidi un demilitarizēt Kosovā Atbrīvošanas Armiju. Vienlaicīgi NATO vadītajiem spēkiem bija jāatbalsta starptautiskās humanitārās misijas un ANO misijas Kosovā (UNMIK) darbs.

Sākotnēji KFOR ietvaros tika izvietoti apmēram 43 000 tūkstoši karavīru. Spēku samazināšanas rezultātā to skaits ir sarucis uz pusi. 2003. gada jūnijā KFOR sastāvēja no visu NATO dalībvalstu, 15 Partnervalstu un trīs citu valstu – Argentīnas, Marokas un Jaunzēlandes - spēkiem.

Pēc Kosovā Atbrīvošanas armijas izformēšanas KFOR ir konfiscējuši un iznīcinājuši ievērojamu skaitu kājnieku ieroču, kā arī palīdzējuši izveidot Kosovā Aizsardzības Spēkus. Šie spēki ir vietējie civilo krīžu situāciju spēki, kas darbojas UNMIK vadībā un KFOR ikdienas pārraudzībā. KFOR patrolē arī uz Kosovā robežas, cilvēku pārejas punktos un galvenajos apsardzes punktos.

KFOR ciešā sadarbībā ar UNMIK palīdz veidot drošu vidi, kurā visi pilsoņi varētu dzīvot mierā neatkarīgi no etniskās piederības un kurā ar starptautisko palīdzību var attīstīties demokrātija. Tas būs grūts, ilgtermiņa uzdevums, bet civilā rekonstrukcija ir uzsākta, un vietējiem iedzīvotājiem ir atjaunota arī zināma drošība un normāls dzīves līmenis.

Dienvidserbija

2001. gada sākumā NATO, Eiropas Savienība un EDSO realizēja kopīgu konfliktu novēršanas stratēģiju, lai miermīlīgā ceļā atrisinātu bruņotu konfliktu Dienvidserbijā, kas apdraudēja reģiona stabilitāti. Nemieri izcēlās 2000. gada beigās Preservō alejā, kur serbu pakļautībā atradās liela etnisko albāņu kopiena, kurai nebija pienācīgas politiskās un sociālās tiesības. Viegli apbruņoti etnisko albāņu kaujinieki veica vairākus uzbrukumus Serbijas drošības spēkiem tā saucamajā “drošības

zonā” (*Ground Safety Zone*). Tā bija piecu kilometru plata aizsargjosla Kosovā iekšienē gar Serbijas robežu, kas saskaņā ar Militāri tehnisko vienošanos starp Aliansi un Dienvidslāviju nebija pieejama Dienvidslāvijas armijai, bet to pārvaldīja NATO vadītie miera uzturēšanas spēki.

Konflikts attīstījās diezgan ātri un radīja tūlītēju drošības apdraudējumu Kosovai. Politisks risinājums bija nepieciešams divu iemeslu dēļ. Pirmkārt, lai garantētu etnisko albāņu tiesības Dienvidserbijā, otrkārt, lai saglabātu Dienvidslāvijas Republikas teritoriālo vienotību un suverenitāti.

Pēc vairākām augsta līmeņa sanāksmēm 2001. gada pavasarī starp NATO un Dienvidslāvijas valdību NATO piekrita pakāpeniskai savu spēku samazināšanai “drošības zonā”, lai Dienvidslāvijas armija varētu atjaunot savu kontroli šajā teritorijā. Tanī pat laikā Belgradas valdībai vajadzēja ieviest vairākus uzticību veicinošus pasākumus, kas pārliecinātu etnisko albāņu kaujiniekus nolikt ieročus. NATO komanda, kurai pievienojās ES pārstāvis, palīdzēja vest sarunas par pamieru un nodibināt tiešus sakarus starp Serbijas valsts iestādēm un etnisko albāņu bruņotajām grupām.

Tika pieņemti dažādi pasākumi, lai veicinātu ātrāku etnisko albāņu integrāciju reģiona politiskajās un administratīvajās struktūrās, kā arī bēgļu atgriešanos. Šo procesu ieviešanu atbalstīja un pārraudzīja starptautiskā sabiedrība. EDSO izveidoja speciālu programmu multietnisku policijas spēku apmācībai, kurus izvietotu pārsvarā albāņu apdzīvotajos ciemos, kas iepriekš bija nemiernieku pārvaldē. Tāpat EDSO palīdzēja noorganizēt vietējās vēlēšanas, lai nodrošinātu taisnīgu un vienlīdzīgu etnisko grupu pārstāvniecību.

Bijusī Dienvidslāvijas Republika Maķedonija*

2001. gadā pēc valdības lūguma NATO uzņēmās skaidri noteiktas krīžu neregulējuma misijas Bijušajā Dienvidslāvijas Republikā Maķedonijā*. Iekšēji nemieri šeit izcēlās 2001. gada pavasarī, kad bruņotas etnisko albāņu grupas uzbruka valsts vadībai. NATO nosodīja bruņotos uzbrukumus un pastiprināja kontroli uz Kosovā robežas. Vienlaicīgi valdība tika aicināta veikt konstitucionālās reformas, lai risinātu etnisko albāņu neapmierinātību. Nozīmīgu lomu šajā procesā spēlēja NATO Ģenerālsekretārs.

Pēc formāla lūguma jūnijā NATO piekrita sniegt militāro atbalstu, lai atbruņotu tā saukto etnisko albāņu Nacionālās atbrīvošanas armiju. Tas tika darīts ar noteikumu, ka tiks ieviests pamiers un notiks vienošanās par miera līgumu. Vienošanās bija gatava augustā, kā rezultātā NATO varēja nosūtīt 30 dienu ilgā misijā 3500 karavīrus, lai atbruņotu etnisko albāņu bruņotās grupas.

Pēc misijas izpildes septembra beigās NATO tika lūgta saglabāt nelielus spēkus valstī, lai aizsargātu ES un EDSO novērotājus, kas pārraudzīja miera līguma ieviešanu. Lai piedalītos šajā operācijā, NATO nosūtīja apmēram 700 karavīrus, kuriem pievienojās neliels kontingents NATO spēku, kas nodrošināja sakarus un loģistiku KFOR ietvaros. Šī NATO operācija noslēdzās 2003. gada martā, kad atbildību par misiju uzņēmās Eiropas Savienība. Tas bija iespējams, pateicoties ES un NATO līgumiem, kas pieļauj NATO militāro resursu un spēju izmantošanu NATO vadītajās operācijās (*skat. 2. nodaļu*). 2003. gada 15. decembrī ES vadītos militāros spēkus nomainīja ES civilā policija, jo bija vērojami panākumi situācijas stabilizēšanā.

Afganistāna

2003. gada augustā NATO pārņēma savā vadībā Starptautiskās drošības atbalsta spēkus (ISAF) Afganistānā, lai palīdzētu Afganistānas pagaidu vadībai izveidot tās pilsoņiem drošu vidi Kabulā un tās apkārtnē. Šī valsts cenšas atgūties no divu dekāžu pilsoņu kara un nesena Talibana režīma, kas atbalstīja teroristus.

ISAF ir starptautiskie spēki, kas tika izveidoti 2001. gada beigās ar ANO mandātu. Pirmo

misiju vadīja Lielbritānija, un tā sastāvēja arī no citu valstu, pamatā NATO dalībvalstu spēkiem. ISAF otro misiju vadīja Turcija, bet trešo misiju - Vācija kopā ar Nīderlandi. Sākotnēji ISAF mandāts paredzēja operācijas tikai Kabulā un tās apkārtnē, taču 2003. gada oktobrī ANO Drošības padome pieņēma rezolūciju, kas pieļāva operācijas arī ārpus Kabulas.

NATO ir piekritusi izvērst savu misiju plašāk Afganistānas iekšienē, īslaicīgi izvietojot spēkus ārpus Kabulas un pārņemot vairāku Provinču rekonstrukcijas grupu (Provincial reconstruction team – PRT) militāro vadību, kas palīdz stabilizēt reģionus. ISAF, sākot ar atbalsta sniegšanu Vācijas vadītajai PRT Kunduzā, pakāpeniski palielinās savu atbalstu arī citām PRT. Kamēr starptautiskā sabiedrība Afganistānā strādā, lai palīdzētu afgāņu tautai atjaunot valsti, nākas saskarties ar dažādiem nopietniem izaicinājumiem. NATO ir apņēmusies palikt Afganistānā, cik ilgi nepieciešams. Konsultējoties ar citām starptautiskajām organizācijām un Afganistānas pagaidu vadību, līdz nākamajai NATO galotņu sanāksmei tiek plānots izveidot jaunu visaptverošu stratēģiju par NATO iesaisti Afganistānā.

Katra valsts ir atbildīga par to, lai nacionālā līmenī būtu gatavi visi plāni tādu kritisko stāvokļu gadījumā kā ķīmisko un toksisko vielu noplūde, lavīnas, plūdi un zemestrīce vai teroristu uzbrukums. Katastrofām nav robežu, vai tās būtu cilvēku vai dabas izraisītas, tāpēc sadarbība un plānošana starptautiskā līmenī ir ļoti nozīmīga.

Jau daudzus gadus NATO valstu starpā notiek sadarbība civilo ārkārtas situāciju plānošanas jomā. Nesen šajā procesā iesaistījās arī Partnervalstis. Ir veikti galvenie soļi resursu plānošanā, lai novērstu civilās ārkārtas situācijas Eiroatlantiskajā telpā.

Koordinācija NATO ietvaros

Efektīvai rīcībai ārkārtas situācijās nepieciešama transporta, medicīnisko resursu, sakaru, nelaimju novēršanas spēju un citu civilo resursu koordinācija. NATO ir spēlējusi nozīmīgu lomu plānošanas saskaņošanā dalībvalstu vidū, nodrošinot, ka plāni darbosies nepieciešamības gadījumā, un pārlicinoties, ka visi nepieciešamie resursi ir pieejami.

Mehānisms, kas NATO ietvaros tiek izmantots plānošanas koordinācijai šajā jomā, sastāv no vairākām tehniskās plānošanas grupām un komitejām, kas visas pakļautas Neparedzēto gadījumu vecāko amatpersonu plānošanas komitejai (SCEPC). Šīs struktūras regulāri tiekas nacionālo valdību, rūpniecības un militāro ekspertu līmenī, lai koordinētu plānošanu Eiropas sauszemes transporta, kuģošanas, civilās aviācijas, pārtikas un lauksaimniecības, rūpnieciskās ražošanas un piegādes, pasta un telekomunikāciju, medicīnisko jautājumu, civilās aizsardzības, petrolejas rūpniecības un piegādes jautājumos.

Plašāka sadarbība

NATO pieredze un prasmes civilo ārkārtas situāciju plānošanā šodien ir plašāk pieejama un

vienlaicīgi tiek papildināta arī ar citu valstu zināšanām un spējām Eiroatlantiskajā Sadarbības padomē. NATO Partnervalstis arvien aktīvāk iesaistās konkrētās sadarbības formās komiteju darba plānošanā. 1998. gadā tika izveidots arī Eiroatlantijas Katastrofu likvidēšanas koordinācijas centrs. (skat. *Eiroatlantijas katastrofu likvidēšana spējas*)

Civilo ārkārtas situāciju plānošana ir arī nozīmīgs aspekts vispārējo Partnervalstu sadarbības programmu ietvaros un sastāda lielāko daļu programmas "Partnerattiecības mieram" nemilitārās aktivitātes. To ietvaros notiek dažādi semināri, darba grupas, mācības un apmācības kursi, kuros piedalās dažāda līmeņa vietējie, reģionālie un nacionālo valdību civilie un militārie pārstāvji. Tanī pat laikā šajā civilo ārkārtas situāciju plānošanā piedalās arī nevalstiskās un starptautiskās organizācijas kā ANO Humāno lietu koordinācijas birojs, ANO Augstais komisārs bēgļu lietās, Starptautiskā atomenerģijas aģentūra un Eiropas Savienība.

Pēc 2001. gada 11. septembra notikumiem radās nepieciešamība sadarboties iespējamo terorisma uzbrukuma gadījumā, kur pret civilajiem iedzīvotājiem varētu tikt izmantoti ķīmiskie, bioloģiskie, radioloģiskie un kodolieroči. 2002. gada novembrī Prāgas samitā pieņemtais Pretterorisma Rīcības plāns uzsver

informācijas apmaiņas un civilās ārkārtas situāciju plānošanas nepieciešamību, lai novērtētu riskus un samazinātu civiliedzīvotāju ievainojamību attiecībā uz terorismu un masu iznīcināšanas ieročiem. NATO un tās Partnervalstis strādā pie nacionālo spēju pārskata, lai tie būtu pieejami šādu uzbrukumu gadījumā. Bez tam Civilo ārkārtas situāciju

plānošanas rīcības plāna ietveros tika nolemts atbalstīt nacionālo valstu vadību, uzlabojot civilo gatavību terorisma un ķīmisko, bioloģisko, radioloģisko un kodolieroču uzbrukuma gadījumā. Ir uzsāktas arī diskusijas par attiecīgo NATO un Eiropas Savienības lomu un spējām civilo ārkārtas situāciju plānošanas jomā.

Eirotlantiskās katastrofu likvidēšanas spējas

1999. gada jūnijā pēc Krievijas ierosinājuma NATO galvenajā mītnē tika izveidots Eirotlantiskais katastrofu likvidēšanas koordinācijas centrs, lai nodrošinātu koordinētas Eirotlantiskās katastrofu likvidēšanas spējas. Centrs darbojas kā galvenais informācijas apmaiņas punkts un koordinē NATO un Partnervalstu rīcību katastrofu gadījumā Eirotlantiskajā telpā. Tas organizē arī lielas civilās ārkārtas situācijas mācības, kuru ietvaros tiek simulēta dabas un cilvēku izraisīto katastrofu likvidēšana.

Eirotlantiskais katastrofu likvidēšanas koordinācijas centrs palīdzēja humanitārajā operācijā bēgļu krīzes laikā Kosovā. Tas ir ieguldījis vērtīgu darbu plūdu laikā Ukrainā, Rumānijā, Ungārijā, Albānijā un Čehijā, pēc zemestrīces Turcijā 1999. gadā, mežu ugunsgrēkos Portugālē un Bijušajā Dienvidslāvijas Republikā Meķedonijā*, kā arī ārkārtējos laika apstākļos Ukrainā un Moldovā.

Centrs strādā kopā ar ANO aģentūrām kā, piemēram, ANO Humāno lietu koordinācijas birojs un ANO Augstais komisārs bēgļu lietās, kas spēlē nozīmīgu lomu starptautisko katastrofu likvidēšanā.

Valstis tiek aicinātas attīstīt divpusējas un daudzpusējas vienošanās, lai pievērstos tādiem jautājumiem kā vīzu un robežas šķērsošanas noteikumi, tranzīts, muitas pārbaudes un personāla statuss. Šādi pasākumi nodrošina palīdzības priekšmetu un komandu izvietošanu katastrofas notikuma vietā bez birokrātiskas aizkavēšanās.

Ir veikti arī nepieciešamie pasākumi, lai izveidotu Eirotlantiskās katastrofu likvidēšanas vienību, kas sastāv no dažādu valstu spējām un nepieciešamības gadījumā var tikt izvietota ārkārtas situāciju notikuma vietās.

Pastāv divas dažādas NATO programmas, kuru ietvaros regulāri tiekas zinātnieki un eksperti, lai risinātu kopīgas problēmas. Šīs programmas ir NATO Zinātnes komitejas Sabiedrības zinātnes programma un Modernās sabiedrības izaicinājumu komitejas vides un sabiedrības programma. Zinātnieku vidū nodibinātā sadarbība ir nozīmīgs priekšnoteikums zinātnes attīstībai. Taču tā vienlaicīgi nodrošina arī politisku mērķu sasniegšanu – sapratnes un uzticības veidošanu starp dažādu kultūru un tradīciju cilvēkiem.

Zinātnes programma pastāv jau vairāk kā četrdesmit piecus gadus. Pēdējos gados tā pārveidota, lai vairāk pievērstos tādiem aktuāliem pētniecības jautājumiem kā cīņai ar terorismu un citiem drošības apdraudējumiem. Saskaņā ar Alianses iniciatīvām jauno draudu novēršanas jomā NATO sabiedrības zinātnes programma tagad pamatā atbalsta sadarbību tieši šajos jautājumos. Līdz ar to šai programmai izveidots jauns nosaukums – NATO programma “Zinātne drošībai”.

Modernās sabiedrības izaicinājumu komitejas nodarbojas ar vides aizsardzības un sabiedrības jautājumiem, kuru ietvaros dažādas nacionālās aģentūras veic kopīgus eksperimentālus pētījumus. Nesen tika noteikti arī komitejas

galvenie drošības mērķi, kas būs pamats nākotnes darbam. Programma veicina NATO un Partnervalstu sadarbību kopīgu problēmu risināšanā.

Abas komitejas ne tikai veicina sadarbību NATO un Partnervalstu ekspertu un zinātnieku vidū, bet arī sadarbojas ar zinātnieku un vides aizsardzības speciālistu kopienu Krievijā, Ukrainā un Vidusjūras Dialoga valstīs.

Drošības, stabilitātes un solidaritātes veicināšana ar zinātnes palīdzību

NATO Zinātnes programma tika uzsākta 20.g. piecdesmitajos gados, kad zinātnes un tehnoloģijas attīstība tika uzskatīta par ļoti nozīmīgu Atlantiskās kopienas nākotnes elementu. Tādējādi tika izveidota programma, kas veicināja NATO valstu sadarbību zinātnes jomā un nākamos četrdesmit gadus nodrošināja augstu zinātnisko sasniegumu standartus.

Pēc Aukstā kara beigām, deviņdesmito gadu sākumā, programmā pakāpeniski tika iesaistītas arī citas valstis. Līdz 1999. gadam tā tika pilnībā pārveidota, lai nodrošinātu NATO valstu, Partnervalstu un Vidusjūras Dialoga valstu zinātnieku sadarbību. Galvenais darba

uzdevums šajā laikā bija izveidot savstarpējus sakarus starp zinātniekiem, lai veicinātu progresu un mieru.

2004. gadā programmā tika ieviestas jaunas izmaiņas, ko ietekmēja terorisma un citu jauno mūsdienu sabiedrības drošības izaicinājumu parādīšanās. Turpmāk programma piedāvās sadarbību tikai divās svarīgās pētniecības jomās – “Aizsardzība pret terorismu” un “Citu drošības draudu novēršana”.

Jaunās programmas “Zinātne drošībai” mērķis ir veicināt drošību, stabilitāti un solidaritāti valstu vidū, izmantojot zinātņi drošības problēmu risināšanā. Šo mērķi var sasniegt ar sadarbību, savstarpējo sakaru veidošanu un spēju attīstību. NATO, Partnervalstu un Vidusjūras Dialoga valstu zinātniekiem tiek piedāvātas dažāda veida stipendijas kopīgu zinātnisko pētījumu veikšanai aktuālos drošības jautājumos. Partnervalstīm ir iespēja saņemt arī finansiālu atbalstu datortīklu infrastruktūras izveidei.

Sabiedrības zinātne ir izrādījusies efektīvs starptautiskā dialoga līdzeklis, jo tās ietvaros ir iespēja veidot jaunus un ļoti efektīvus starptautiskās sadarbības tīklus. To ietvaros uzkrātais talants var tikt izmantots draudu gadījumos. Tāpēc zinātne ir gan kritisku

Virtuālais zīda ceļš

2001. gada oktobrī tika uzsākts lielākais un ambiciozākais NATO Zinātnes programmas projekts – Virtuālais zīda ceļš. Tā nosaukums tapis atsaucoties uz Lielo Zīda ceļu, kas vēsturiski nodrošināja preču, zināšanu un ideju apmaiņu starp Eiropu un Tālajiem Austrumiem. Projekta mērķis ir izveidot datortīklu un interneta pieeju astoņu valstu akadēmiskajām un zinātniskajām aprindām Dienvidkaukāzā un Centrālajā Āzijā.

Armēnija, Azerbadžāna, Gruzija, Kazahstāna, Kirgīstānas Republika, Tadžikistāna, Turkmēnistāna un Uzbekistāna atrodas Eiropas interneta telpas nostūrī, un to attīstības līmenis tuvākajā laikā nespēs nodrošināt optisko šķiedru interneta sakarus.

Šī NATO projekta ietvaros ar lētu un augstas klases tehnoloģiju palīdzību iesaistīto valstu zinātniskajam un akadēmiskajam lokam tiek nodrošināts interneta pieslēgums. NATO stipendijas ietvaros ir apmaksāta satelīta frekvenču josla un deviņu satelīta šķīvju ierīkošana. Astoņi mazāki satelīta šķīvji atrodas visās augstāk minētajās valstīs, kas ir savienoti ar vienu lielu Hamburgā, Vācijā, un darbojas kā Eiropas centrālais satelīta mezgls. Daļēju līdzfinansējumu šim projektam nodrošina arī citi sponsori.

2003. gadā tika pieņemts lēmums par Virtuālā Zīda ceļa paplašināšanu, iekļaujot Afganistānu, kurā tika ierīkota satelīta stacija Kabulā.

jautājumu risināšanas, gan valstu sadarbības veicināšanas līdzeklis.

Mūsdienu sabiedrības izaicinājumu risināšana

Modernās sabiedrības izaicinājumu komiteja tika izveidota 1969. gadā, lai risinātu vides jautājumus. Komiteja nodrošina forumu, lai dažādu valsts aģentūru eksperti dalītos zināšanās un pieredzē par sociālās un vides aizsardzības jomas tehniskiem, zinātniskiem un politiskiem aspektiem kā civilajā, tā militārajā jomā.

Komitejas aizbildniecībā uzsākti sadarbības projekti tādās dzīves kvalitātes un vides jomās kā vides piesārņošana un trokšņi, pilsētas dzīves problēmas, enerģija, cilvēku veselība un īpaši ar aizsardzību saistītās vides problēmas. Pēdējā jomā kā galvenos pētniecības jautājumus var minēt bijušo militāro zemju atkārtota izmantošana, attīrīšanas metodes un vides drošība, piemēram, attiecībā uz naftas cauruļvadiem.

Komitejas darbība tiek organizēta decentralizēti un ietver tādas aktivitātes kā eksperimentālos pētījumus, projektus, konferences un seminārus, kurus katra valsts finansē pati. Viena vai vairākas valstis uzņemas

vadošo lomu darba plānošanā un koordinācijā. Pēdējos gados komitejas aktivitātēs iekļautas arī konferences un jauni pētījumi, kas interesē tieši Partnervalstis.

Komitejas ietvaros ir definēti vairāki galvenie uzdevumi, kas būs ceļvedis nākotnes darbībai. Uzdevumos ietilpst militāro darbību ietekmes uz vidi samazināšana, konfliktu novēršana, kas rodas resursu trūkuma dēļ, iespējamo vides un sociālo risku novēršana, kas var radīt ekonomisko, kultūro un politisko nestabilitāti, netradicionālo drošības draudu risināšana.

Savstarpēji saistītās sabiedrības ievainojamība

Savstarpējās atkarības pieauguma rezultātā visās dzīves sfērās mūsdienu sabiedrība ir daudz ievainojamāka nekā tā bija. Tādi faktori kā atvērta globālā sabiedrība, daudz sarežģītākas tehnoloģijas sistēmas, pieaugoša atkarība no elektroniskās informācijas un sakaru sistēmām, savstarpēji saistītā produktu ražošana un piegāde un salīdzinoši blīvēs transporta sistēmas veicina mūsdienu sabiedrības vārgumu. Piemēram, telekomunikāciju un enerģijas piegādes pārtraukšana ilgākā laika periodā var radīt neparedzamas sekas. Pēc 2001. gada 11. septembra pieaugušas arī bažas par netradicionāliem teroristu draudiem kā bioloģisko ieroču izmantošana vai datoruzbrukumi.

Lai saglabātu drošību un aizsargātu sabiedrību no dažāda veida izaicinājumiem, nepieciešama sadarbība un koordinācija dažādu aģentūru starpā kā valstiskā, tā starptautiskā līmenī. Tas vērojams ASV vadītās pretterorisma kampaņas ietvaros, kas ietver sadarbību ne tikai militārā jomā, bet arī diplomātiskā, finansiālā, ekonomikas, izlūkošanas, muitas un policijas sfērās.

2001. martā Modernās sabiedrības izaicinājumu komitejas pārraudzībā tika izveidots īstermiņa projekts, lai pārskatītu kopīgos izaicinājumus un identificētu mūsdienu sabiedrības funkcionēšanai nozīmīgākās jomas, kurās nepieciešamastarptautiskā sadarbība, lai samazinātu sarežģīto un savstarpēji saistīto sistēmu vārgumu. Šajā projektā iesaistījušās Dānija, Gruzija, Ungārija, Lietuva, Moldova, Polija, Rumānija, Zviedrija, Šveice, Turcija, Ukraina, Lielbritānija, ASV, bet Norvēģija uzņēmusies tā vadību.

NATO ir starpvaldību nevis pārnacionāla organizācija. Tā ir neatkarīgu, suverēnu valstu alianse, kurā valstis apvienojušās, lai aizsargātu kopīgās drošības intereses un vērtības. Lēmumi NATO ietvaros tiek pieņemti vienprātīgi.

NATO galvenajā mītnē Briselē katru dalībvalsti pārstāv patstāvīgā delegācija, kas sastāv no patstāvīgā pārstāvja, kurš ir delegācijas vadītājs, un militārā pārstāvja. Katru no tiem atbalsta civilie un militārie padomnieki, kuri pārstāv savu valsti dažādās NATO komitejās. NATO ietvaros izveidotas atsevišķas civilās un militārās struktūras, kas nodarbojas ar Alianses politiskajiem un militārajiem jautājumiem. Abas struktūras atbalsta Ziemeļatlantijas Padomi, kas ir NATO galvenā lēmumu pieņemšanas institūcija.

Vienprātība un kopīgā vienošanās

Alianses pamatā ir kopīga dalībvalstu apņemšanās iesaistīties savstarpējā sadarbībā praktiskos drošības un aizsardzības jautājumos. NATO ietvaros nepastāv balsošanas procedūras, bet visi lēmumi tiek pieņemti vienprātīgi vai kopīgi vienojoties. Tas nozīmē, ka konsultācijas ir neatņemama lēmumu pieņemšanas procesa sastāvdaļa. Visas NATO struktūrvienības sastāv no dalībvalstu pārstāvjiem, kuru uzdevums ir pārstāvēt savas valsts pozīciju Sabiedroto vidū un atskaitīties savai valdībai par citu Sabiedroto nostāju.

Politiskās konsultācijas ir svarīga krīžu neregulējuma sastāvdaļa NATO ietvaros, un tās bieži tiek saistītas ar nesaskaņu un grūtību periodu. Tomēr tās ir tikai ikdienas procedūras, kas dalībvalstīm dod iespēju pieņemt galīgo lēmumu un formulēt ilgtermiņa politiku. Konsultācijas Alianses ietvaros notiek dažādās formās. Pašā zemākajā līmenī tās ietver vienkārši informācijas un viedokļu apmaiņu. Citā līmenī tās ietver savstarpēju informēšanu

par darbībām vai lēmumiem, ko veikušas valdības vai arī veiks tuvākajā laikā, un kuras var ietekmēt sabiedroto intereses. Apspriedes var ietvert arī priekšlaicīgus brīdinājumus par darbībām vai lēmumiem, kurus valdības pieņems nākotnē, lai dotu iespēju tos komentēt arī citām dalībvalstīm. Tās var būt konsultācijas ar mērķi panākt vienprātību par plānoto politiku vai vienlaicīgi veicamajām darbībām. Galu galā, konsultāciju mērķis ir dot dalībvalstīm iespēju vienoties par Alianses kopīgiem lēmumiem vai darbībām.

Alianses ietvaros konsultācijas notiek regulāri. Tā kā visu dalībvalstu pārstāvji strādā vienā mītnē Briselē, tad konsultācijas var notikt jebkurā brīdī pēc kāda Sabiedrotā lūguma vai NATO Ģenerālsekretāra iniciatīvas. Konsultāciju aparāts nodrošina patstāvīga dialoga un diskusiju iespējas, lai risinātu svarīgus jautājumus.

Dažreiz valstu vidū valda pilnīga vienprātība, un lēmumu pieņemšana nesagādā grūtības. Dažreiz atšķirīgi viedokļi ir vienai vai vairākām valstīm, kā rezultātā ir jāpanāk kompromiss. Gadījumā, ja neizdodas vienoties, tad individuālas dalībvalstis var realizēt sev vēlamu rīcības plānu. Neviena dalībvalsts netiek piespiesta pieņemt lēmumus vai iesaistīties darbībā, kas neatbilst tās vēlmēm. Tomēr kompromisa gars, kopīgas intereses un mērķi nodrošina, ka vairumā gadījumu tomēr pretējus viedokļus izdodas saskaņot. Līdz ko lēmums tiek pieņemts, tas atspoguļo valstu kopīgo apņemšanos.

NATO civilā struktūra

Galvenā NATO lēmumpieņemšanas institūcija ir Ziemeļatlantijas Padome, kas ir atbildīga par visiem NATO lēmumiem. Tā ir vienīgā institūcija, kas izveidota Ziemeļatlantija līguma ietvaros. Padome apvieno visu dalībvalstu pārstāvjus, un tā ir politisks forums Alianses

politikas un darbības jautājumu apspriešanai. Padomes sēdes notiek dažādos līmeņos. Vēstnieku līmenī tā tiek vismaz vienu reizi nedēļā, ārlietu un aizsardzības ministru līmenī vismaz divas reizes gadā un dažkārt arī valstu un valdību vadītāju līmenī. Neatkarīgi no Padomes sanāksmes līmeņa tās lēmumiem ir vienāds statuss un tie atspoguļo katras valdības nostāju. Parasti Padome sanāk kopā, lai apspriestu visām valstīm aktuālus jautājumus vai gadījumā, ja nepieciešams kopīgs lēmums kādā jautājumā. Padomes ietvaros nepastāv ierobežojumi jautājumiem, kurus varētu apspriest.

Aizsardzības Plānošanas komiteja nodarbojas ar aizsardzības un kolektīvās aizsardzības plānošanas jautājumiem. Tā izstrādā vadlīnijas NATO militārajām struktūrām, un savas kompetences ietvaros tai ir tāda pati vara kā Ziemeļatlantijas Padomei. Tāpat kā Padome tā parasti tiek vēstnieku līmenī, bet divas reizes gadā tikšanās notiek arī aizsardzības ministru līmenī. Aizsardzības ministri regulāri tiek arī Kodolieroču plānošanas grupas ietvaros, kas pārskata Alianses kodolpolitiku un aptver plašu kodolpolitikas jautājumu klāstu, tajā skaitā kodolieroču kontroles un izplatības problēmas. Francija nav iesaistījusies NATO integrētajās militārajās struktūrās, tādēļ tā nepiedalās arī Aizsardzības plānošanas komitejā un Kodolieroču plānošanas grupā.

Padomei un Aizsardzības Plānošanas komitejai ir pakļautas vairākas komitejas, kuru ietvaros tiek apspriesti specifiski politikas jautājumi un izstrādātas rekomendācijas galīgajiem lēmumiem. Šajās komitejās ir pārstāvētas visas dalībvalstis. Viens no šādiem piemēriem ir Politiskā komiteja, kas regulāri tiek dažādos līmeņos, lai sagatavotu Padomei priekšlikumus par aktuāliem politiskajiem jautājumiem, kas ietekmē Alianses politiku. Vēl ir arī Aizsardzības pārskata komiteja, kas pārrauga

konsultāciju procesu, kas vērsts uz lēmumu pieņemšanu par militāro spēku lielumu, kuru dalībvalstis atvēlēs NATO integrētajai militārajai struktūrai nākošā plānošanas perioda laikā. NATO Infrastruktūras komiteja pārskata finanšu piedāvājumus par NATO spēku izmantošanai nepieciešamajām iekārtām. Ekonomiskā komiteja pievērš uzmanību ekonomiskajai attīstībai, kas cieši saistīta ar drošības politiku. Savukārt Budžeta komitejas iesniedz Padomei priekšlikumus par civilo un militāro budžetu, kurā savu ieguldījumu sniedz visas dalībvalstis.

Konsultācijas notiek dažāda veida Alianses aktivitāšu ietvaros. Regulāri kopā sanāk arī Valstu bruņojuma direktoru konference, kas apspriež NATO spēku attīstības un aprīkojuma iepirkumu politiskos, ekonomiskos un tehniskos aspektus. Informācijas jomā ir izveidota NATO Publiskās diplomātijas komiteja, kas pievērš uzmanību zināšanu un izpratnes veicināšanai par NATO un tās politiku gan NATO dalībvalstīs, gan Partnervalstīs. Alianses zinātniskās aktivitātes un vides programmas tiek apspriestas Zinātnes komitejā un Mūsdienu sabiedrības izaicinājumu komitejā. Citas komitejas un grupas kā, piemēram, Partnerattiecības mieram Politiski militārā vadības komiteja palīdz attīstīt un pārraudzīt sadarbību ar Partnervalstīm.

Tādas Alianses aktivitātes kā miera uzturēšana un programma "Partnerattiecības mieram", kurās iesaistītas Partnervalstis, tiek apspriestas ar konkrēto valdību. Konsultācijas notiek Eiroatlantiskās Partnerības padomes, NATO – Krievijas Padomes un NATO- Ukrainas komisijas ietvaros. Vidusjūras Dialoga

aktivitātes tiek apspriestas Vidusjūras sadarbības grupas ietvaros. NATO pievērš lielu uzmanību šo institūciju turpmākai darbībai. Īpaši krīžu gadījumā tās piedāvā lietderīgu forumu, kurā apmainīties un apspriest atšķirīgos viedokļus.

NATO militārā struktūra

NATO militāro struktūru pārrauga Militārā komiteja, kas ir augstākā militārā struktūrvienība Aliansē, bet ir pakļauta Ziemeļatlantijas Padomei. Komiteja sniedz Aliansei konsultācijas militārajos jautājumos. Augstākajā līmenī tā sanāk ģenerālštābu vadītāju līmenī, bet ikdienas situācijās dalībvalstis pārstāv to militārie pārstāvji.

Militārā komiteja sagatavo vadlīnijas NATO Stratēģiskajiem komandieriem. Ir divi šādi komandieri - NATO Spēku virspavēlnieks Eiropā (SACEUR), kura NATO Bruņoto Spēku Eirpā štābs atrodas Monsā, Beļģijā, un NATO Pārveides pavēlniecības virspavēlnieks (SACT), kurš atrodas Norfolkā, Virdžīnijas štātā, ASV.

SACEUR vada Sabiedroto operāciju pavēlniecību, kas komandē bruņotos spēkus, ko dalībvalstis ir nodevušas NATO pārziņā. Tādējādi viņš ir atbildīgs par visām NATO operācijām, neskatoties uz operācijas dislokācijas vietu. Viņš vienlaicīgi ir arī ASV Spēku Eiropā pavēlniecības komandieris.

SACT loma ir funkcionāla. Kā Stratēģiskās pārveides pavēlniecības vadītājs viņš ir atbildīgs par Alianses spēku un spēju pārveides veicināšanu un pārraudzību. Vienlaicīgi viņš ir arī ASV Apvienoto spēku pavēlniecības komandieris.

Līdz šim abu komandieru atbildības sfēras bija ģeogrāfiski sadalītas. SACEUR vadīja NATO operācijas Eiropā, bet NATO spēku

virspavēlnieks Atlantijas zonā (SACLANT) bija atbildīgs par operācijām aiz Atlantijas okeāna. 2002. gadā tika apstiprināta jauna militārā komandstruktūra. Tā atspoguļoja NATO apņemšanos uzturēt tādus spēkus un spējas, kas varētu iesaistīties krīžu noregulēšanā, miera uzturēšanā un humanitāro uzdevumu veikšanā, tai skaitā ārpus tradicionālās alianses atbildības zonas. To pastiprināja NATO Reaģēšanas spēku izveide un Prāgas apņemšanās attiecībā uz militārām spējām (skat.3.nod.).

NATO Parlamentārā asambleja

Alianse ir starpvaldību organizācija, kuras ietvaros katra dalībvalsts ir atbildīga sava parlamenta priekšā. Tāpēc demokrātiski ievēlētā parlamenta pārstāvju atbalsts Alianses mērķiem ir ļoti nozīmīgs. NATO Parlamentārā asambleja ir starpparlamentārs NATO dalībvalstu forums, kura ietvaros Eiropas un Ziemeļamerikas likumdevēji apspriež visiem interesējošus jautājumus.

Asambleja ir no NATO neatkarīga institūcija, bet saglabā saikni starp valstu parlamentiem un Aliansi. Tā aicina valstu valdības ņemt vērā Alianses intereses, izstrādājot nacionālo likumdošanu. Tā arī patstāvīgi atgādina, ka NATO ietvaros pieņemtie lēmumi ir atkarīgi no politiskās vienošanās valstu demokrātisko procesa ietvaros. NATO Parlamentārajai asamblejai ir arī izveidoti kontakti ar parlamentiem Partnervalstīs, kas nosūta savus pārstāvjus dalībai diskusijās un pārrunās.

ir Ziemeļatlantiskās Padomes un citu galveno komiteju priekšsēdētājs un spēlē nozīmīgu lomu lēmumu pieņemšanas procesā. Viņš var ieteikt diskusiju tēmas un izmantot savu amatu kā neatkarīgs un neitrāls priekšsēdētājs, lai nodrošinātu vienprātību dalībvalstu vidū, kas ir Alianses kopīgajās interesēs. Tomēr Ģenerālsēkretārs nav pilnvarots pats pieņemt lēmumus. Viņš var rīkoties NATO vārdā tikai ar dalībvalstu valdību piekrišanu.

NATO Ģenerālsēkretāra loma

Ģenerālsēkretārs veicina un vada konsultāciju un lēmumu pieņemšanas procesu Aliansē. Viņš

Ģenerālsēkretārs ir galvenā amatpersona, kas ir tiesīga runāt Alianses vārdā, kā arī vada Starptautisko štābu, kas palīdz dalībvalstu darbā dažādos komitejas līmeņos.

Kas maksā par NATO?

Katras valsts finansiālais ieguldījums NATO civilajā un militārajā budžetā tiek noteikts pēc abpusēji pieņemtās izdevumu dalīšanas formulas un sastāda nelielu NATO dalībvalstu vispārējā aizsardzības budžeta daļu.

Kopīgi finansētie budžeti tiek organizēti civilajā un militārajā budžetā un drošības investīciju programmā.

- **Civilais budžets** nosedz NATO galvenās mītnes Starptautiskā štāba izdevumus, civilās programmas un aktivitātes, celtniecību, esošo telpu tekošos izdevumus un uzturēšanu, piemēram, komiteju un darba grupu sanāksmju konferenču pakalpojumus.
- **Militārais budžets** sedz starptautiskās militārās struktūras, tajā skaitā Militārās komitejas, operacionālās un uzturēšanas izmaksas, Starptautisko Militāro štābu un ar to saistītās aģentūras, divas NATO Stratēģiskās komandstruktūras un ar tām

saistītās komandēšanas, kontroles un informācijas sistēmas, pētniecību, attīstību, apgādes un loģistikas aģentūras un NATO Agrīnās brīdināšanas sistēmas gaisā spēkus.

- **Drošības investīciju programma** finansē iekārtu un aparatūru nodrošinājumu, kas ir nepieciešamas NATO un kuras ir iegādājušās un izveidojušas pašas nacionālās valstis savām vajadzībām. Piemēram, komunikācijas un informācijas sistēmas, radari, militārie štābi, lidlauki, degvielas cauruļvadi, noliktavas, ostas un navigācijas sistēmas.

Budžetus pārbauga Civilā un Militārā budžeta komitejas un Infrastruktūras komiteja, kas ir atbildīga par NATO spēku atbalsta iekārtu un aparatūrās finansēšanu. Resursu vecāko amatpersonu pārvalde pārbauga militārā kopfinansējuma politiku. Šinī pārvaldē ir pārstāvētas visas dalībvalstis. Visi NATO budžeti var tikt pakļauti ārējai kontrolei.

Šobrīd NATO ir daudz savādāka institūcija nekā tā bija 1949. gadā. Gan Alianse, gan pati pasaule ir tik ļoti mainījusies, ka Alianses dibinātāji ar grūtībām varēja to iedomāties. Alianse ir arī pilnīgi savādāka nekā tā bija, kad aizstāvēja Rietumeiropu četrdesmit gadus Aukstā kara laikā vai kad piedzīvoja Eiropas pārmaiņas deviņdesmitajos gados pēc Aukstā kara. Tā kā NATO veido koordinētas atbildes uz dalībvalstu drošības izaicinājumiem 21. gadsimta sākumā, tad neapšaubāmi dažu gadu laikā NATO būs atkal mainījusies. Nenoliedzami, līdz ar izmaiņām stratēģiskajā vidē NATO atkal nāksies ātri pielāgoties, lai stātos pretī jaunajiem draudiem. Tomēr Alianses sadarbības pamatprincipi, proti, kopīgās vērtības un intereses, paliek tādi paši kā dibināšanas līgumā.

Pēc 2001. gada 11. septembra uzbrukumiem ASV un Ziemeļatlantijas līguma 5. panta aktivizēšanas pirmo reizi NATO vēsturē Alianse ir uzsākusi pilnīgu savas darbības pārvērtēšanu, lai stātos pretī terorisma radītajiem draudiem. Arī pirms teroristu uzbrukumiem Alianse bija apņēmusies izpildīt diezgan intensīvu aktivitāšu programmu – krīžu noregulēšanas operāciju vadību bijušajā Dienvidslāvijā, jaunu dalībvalstu uzņemšanu un partnerattiecību padziļināšanu ar valstīm un organizācijām gan Eiroatlantiskajā telpā, gan ārpus tās. Mūsdienās drošības veicināšana kļūst arvien sarežģītāks uzdevums. NATO šajā laikā ir iesaistījies pārāk daudz aktivitātēs, lai tās varētu nosaukt vienā vārdā.

NATO nākotnē

Tā kā Alianse turpina paplašināties, NATO nāksies saskaņot ar vien vairāku valstu intereses, kas cenšas darboties vienoti. Tanī pat laikā stabilitātes zona Eiropā ir palielinājusies, un līdz ar to palielinās cerības uz ekonomisko izaugsmi. Aliansei veidojot ciešākas attiecības ar Krieviju, Ukrainu un citām Eiropas valstīm, Eiropas dalījums kļūst par vēsturi, un Eiropa pamazām kļūst par diezgan stabilu kontinentu. Šīs pozitīvās iezīmes būs jācenšas saglabāt.

Lai gan draudu raksturs un veids, kādā Alianse organizē darbību to novēršanai, mainās, tomēr Alianses pamatuzdevumi paliek nemainīgi. NATO nodrošina transatlantisko politiski – militāro ietvaru drošības izaicinājumu novēršanai. Alianse apvieno Eiropu un Ziemeļameriku un saskaņo dažādas nacionālās intereses. Bez tam, NATO attīstoties no kolektīvās aizsardzības vairoga par drošības garantētāju plašākā nozīmē, Alianse tagad pārstāv arī tādas kopienas intereses un vērtības kā demokrātija un cilvēktiesības.

NATO / OTAN

Public Diplomacy Division / Division Diplomatie publique

1110 Brussels / Bruxelles

Belgium / Belgique

Web site : www.nato.int

Site Web : www.otan.nato.int

E-mail / Courriel : natodoc@hq.nato.int